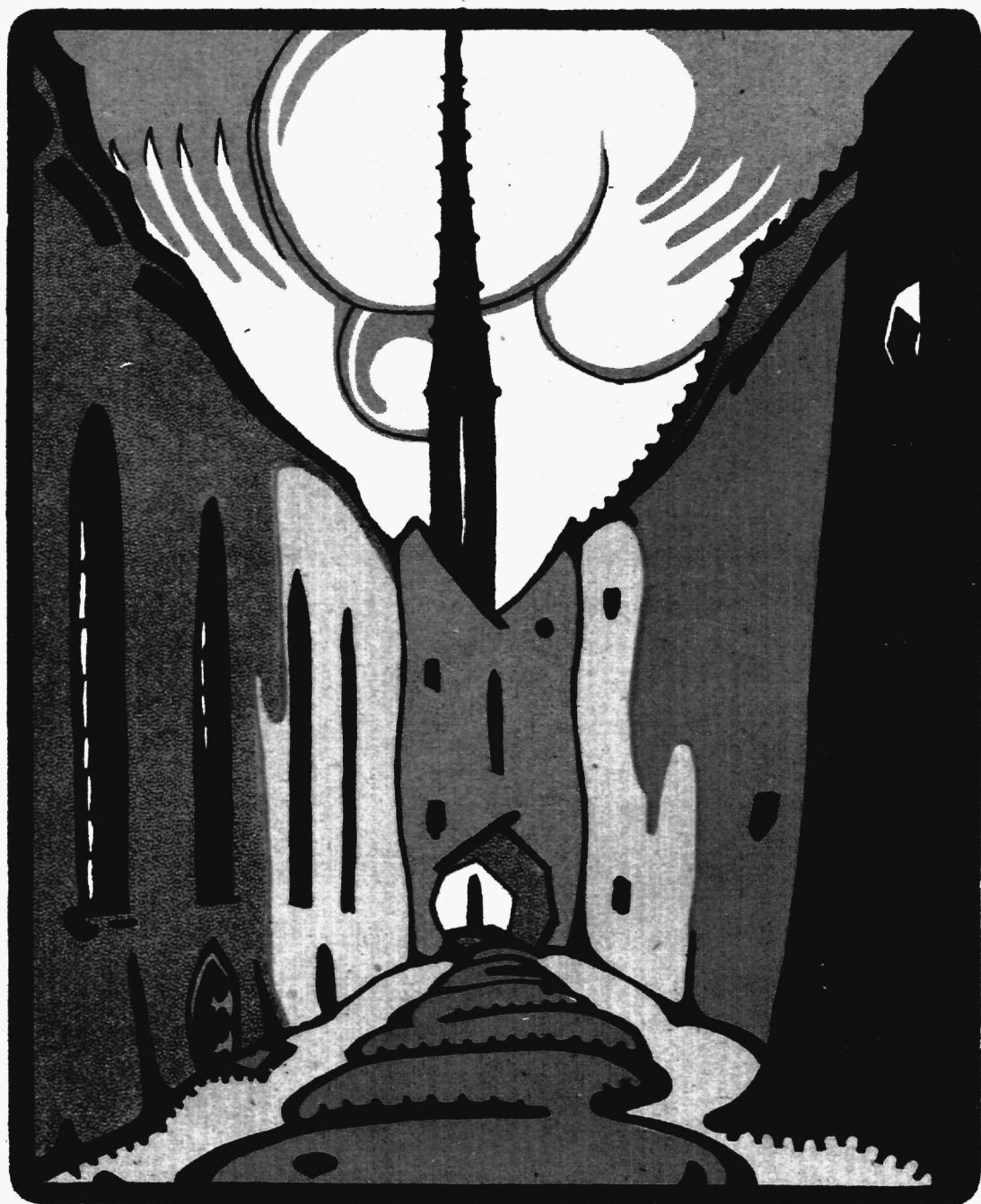

AGU

Nr. 43.

27. Oktober 1923

DAAMIDE TUALETTIDE SPETSIAAL-ÄRI J. S A A R

Tallinnas, Narva mnt. 19 ja Kuninga t. 2 (Harju tän. nurgal),
Pakub austatud daamidele kõige suuremas valikus elegantsemaid
viimaste Pariisi modellide järgi valmistatud õhtu- ja balli-tualette, siidi
ja villaseid kleite, pluuse, kuubesid, pesu j. n. e. valmis ja

tehakse tellimiste järgi.

Töö osavate meistrite järelevalvel kiire ja korralik.

Hinnad väljaspool võistlust.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus «PÄEVALEHT»

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate võima-
lustega sisseseatud

trükkida

Kõige suuremad ja täie-
likumad rotatsioon-
masinad, kiirpressid
ja ladumasinad. Kõige
mitmekesisem trükitäh-
tede valik j. n. e. j. n. e.

Litograafia

Offsettrükk

Kõige täielikum, mood-
sate abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata
hästi, kõige kiiremini ja
korralikult kõiksugu
graafilisi töid ja võib
sellel alal oma täiesti
uue sisseseade tõttu pa-
remate väljamaa selle-
kohaste ettevõtetelega
--- julgesti võistelda ---

**Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!**

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

SÄÄSEKURNAMINE JA KAAMELITENEELAMINE.

Neil päevil oli ajalehtis muude sõnumite hulgas teade, et kohtu-uuri ja korraldusel politsei ühe luuletustekogu müügilt ära korjanud. See sündinud, nagu kuulda, avaliku kõlbluse kaitseseks.

Luuletaja on tundmata, tema „poeesid“ ei ole veel ühegi arvustaja tähelepanu väärtinud; vist ei ole teda keegi, peale mõne algupärase luuleharrastaja ja kõlbluse valvuri lugenudki.

Seda „kardetavat“ raamatukest lähemalt vaadates selgub, et temas väga vähe luuleilu on (kui seda veel üldse luuletusist otsida tohib!), aga rohkesti poisikeselist kelkimist rõveduse ja vängusega. On selge, et siin meelega jõhkralt ja uulitsapoisilikult braveerida tahtud. Et vaadake, mis mina kõik julgen! Ja teie, väikekodanlased, punastate, kui ma kõike „õige nimega“ nimetan!

Kirjandus ei kaota nende „poeside“ ära korjamise läbi mitte midagi, aga veel vähem kaotaks vist avalik kõlblus, kui neid vabalt osta ja lugeda lubataks.

Kui aga meie avaliku kõlbluse kaitsjad agarrust tahavad avaldada, siis ärge nad sääski kurnaku, aga kaamelid rahulikult alla neelaku, nagu see põhimõtteks näib olevat.

Mõne poisikese rõvedaid ja mõtlematult öelduid sõnu, mis palju kellegi kõrvu ei ulata, peetakse kardetavamaks kui elutarkade, plaanikindlalt kõlbluse langetamisest kapitaalilööjate tegutsemist.

Seal on näituseks vahetalituse leht seksuaalalal. Lugegu kohtu-uuri ja ta kord otsast otsani läbi ja pidagu mees, et mitte sõna ei kihvita, vaid sõnades ja kirjutustes peituv mõte, tendents, tagamõte, meelsus, õhkkond, mis selle lehe veergudel valitseb; pidagu nad

meeles, et ei tapa kuulutuse sõnad, kus vilunud ja suurte kogemustega asjatundjad endid noortele inimestele seksuaal-alal instruktoriteks pakuvad, vaid need instruktorid ise oma tegevusega.

Aga see kaamel on seni vaikides alla neelatud.

Teiseks, mitte vähemaks kaameliks on aga noortele, alaealistele kino.

Selle asutuse vastu ei saa põhimõtteliselt midagi asjalikku ette tuua. Kino tähendus teaduste populariseerimises ja laotamises on väga suur. Samuti oleks asjata salata, et „suur tumm“ õigustatud on ka kunsti alal teatri kõrval tegutsema. Kahju ainult, et väga suur protsent praegustest filmidest, väärtusetu, kõlbmata on, alaealistele aga lausa kahjulik.

Enamasti jaos kultuurimaist on lastele, poisikestele ja plikadele kinos käimine keelatud. Ehk olgu siis nende jaoks korraldatud etendus-tele.

Meie ametlikud kõlblusevalvurid peavad aga nähtavasti kino kõigile kasulikuks, nagu vanaduse peale vaatamata. Meil võib kinodes isegi sülelaste häälitsemist kuulda. Poisikesi ja plikakesi on alati esimestes ridades ja naljakate kinotrikkide peale vastavad nad kooris õudse hirnemisega. Oo, neil on juba arenenud maitse kinojantide jaoks! Kallatakse kellelegi pang solki pähe, määratakse nagu soustiga, lüüakse jalaga tagumiku peale, siis ei jäta lapsed seda kõva naerulaginaga heaks kiitmast.

Neil on ka oma ideaalid, neil 8-12-aastastele suured kõrilõikajad, pangalõhkujad, rikkad lõbunaised, kättesaamatud afferistid! Kino on

alaealistele ettevalmistuskool Harku parandus-asutuse jaoks.

Juhtusin neil päevil ühe rahukohtunikuga kõnelema. Vastumeelsemaks asjaks nimetas ta oma tegevuses kohtunõistmist alaealiste kurjategijate üle. Ja neid tulla õige sagedasti kohtulaua ette. Pisarsilmis jutustada neist mitmed oma langemislugu ja selles figureerida harilikult ikka kino: selle jaoks on raha kas kerjatud, vanemate järelt üle löödud või lihtsalt varastatud. Sealt on julgustavat ja ergutavat eeskuju saadud, sealt on lõbutsemise „ilu“ tundma õpitud. Kino väravais on tutvusi teh-

tud, seltsimehi leitud, suitsetama õpitud, kurtegelikke plaane sepitsetud.

Kui meie täiskasvanutele täieliku vabaduse anname kainelt elada või prassimises hukkuda, siis ei või ometi noorte, alaealiste kohta samasugust vabaduse põhimõtet tunnustada.

Alaealiste vabalt kinos käimise luba on kõlbline kaameliteneelamine, mõne algaja „poeedi“ rõvedate salmikute korjamine selle kõrval täielik sääsekurnamine. Kumb neist tarvilikum ja hädapärasem, sellest peaksid ka avaliku kõlbluse järele valvavad asutused ja isikud aru saama.

KRIUKA KUSTA ARMASTUS.

RICHARD ROHTI NOVELL.

1.

„Alevi vargad“ istusid koos, viskasid puskarit ja arutasid uemaid päevasündmusi.

Puskar oli Vagla alevis sõjast saadik kindlasti pesitsema jäänud, teda „aeti“ ikka veel, vaatamata, et igalt poolt vabalt „vabariiki“ saada võis. Alevi „saksad“ ei võinud pärast seda, kui nad puskariga ära harjunud, peent „vabariiki“ kuidagi sallida: ta leiti mitte küllalt kibe ja liig puhas olevat, kuna puskar mõjus kihvtisemalt ja lõhnas vängelt ning uimastavalt.

Puskar oli Valgale kohane jook. Teda olid uued ajad kaasa toonud. Igal oma progress ja iga saavutab ajalt oma.

Vagla kordnik Väätkasv, kes omal ajal linnakooli teisest klassist välja astunud, pigistas puskariajajate suhtes silmad kinni, kuid hoidis juhtumise korral suu lahti. Ta ei olnud oma saatusega rahul, vabariigi ametnikuna oli ta siiski vabariigiga vastolus, mõistes viimast jutumärkides ja ilma. Tema enese meelest oleks ta väga hästi suuremaid asju võinud õiendada kui Vagla kanu vahtida ja hulle koeri maha põmmutada, ning sellepärast põlgas ta „vana valget“ ning viskas heameelega puskarit.

Nii siis istusid „alevi vargad“ koos ja laual oli neil pooletoobiline Kräu-Ida mehe käest. Nimmelt just Kräu-Ida mehe käest, teisiti teda ei kutsutud, tunti ainult Kräu-Idat ja ta meest; mis selle mehe väärnimi, seda ei võtnud keegi kunagi vaevaks järele küsida. Isegi Kräu-Ida mehe kuuldes öeldi, et „näe, Kräu-Ida miis ka siin!“ Ja kui tarvis oli Kräu-Ida mehe poole pöörata, siis öeldi talle „Karla, anna puul tuupi.“ Ja kui Kräu-Ida mees ei annud, siis öeldi lihtsalt: „Kurat, kas annad vai ei!“

Selle eest oli aga Kräu-Ida ise vägev olevus Vagla elus. Tema oli ürg-Vagla elav sümbol, ta hoidis kõrgel ürg-alevi traditsioone. Temast oli teada, et ta aastas vast paar korda saunas käis ja selgi juhusel end seebiga ei pesnud, vaid palja veega; nägu ei pesnud ta kunagi üldse. Ja ometi oli ta alevi mõõdupuue järele omamoodi pruunikas-punaselt ilus ja ta silmad aina hiilgasid kui emahundil, kui ta oma üti lävel seisis ja rābaldunud pearätiku alt alevi poole luuras. Kui ta teed mööda läks, siis oli tal imelikul kombel nägu ees ja taga. paremal ja pahemal, s. o. ta käänes kuidagi viisi kiskja loomana kogu oma kehaga nii painduvalt, et võis korraga nagu kõike näha. Ja riided olid tal ümber katki kui looma karvad. Aga sealjuures oli ta visa tervisega ja külma ning kuumaga ikka ühesuguseis rābalais. Ning lõud — nagu Vaglal öeldi — neid oli tal kolmekümne mehe eest, kui ta neid aga pruukis. Harilikult kõndis ta salapärase vaikusega ümber ja ainult silmitses oma hundisilmist igale poole ringi. Nii kergesti ta sõimama ei pistnud, aga kui pistis, siis kõlas see üle alevi.

Kõige sagedamini juhtus see sellepärast, et inimesed — ime küll! — tema meelest ta vastu küllalt viisakad ei olnud ja teda pilkama tikkusid.

Pruukis, näituseks, tal läbi alevi minna ja juhtus talle mõni „saksik“ (paremini riides talumees või mõni muu „untsak“) vastu sõitma ning teda uudishimulikult ehk vahest koguni halvaks panevalt või pilkavalt vaatlema või oma sõidunaabrile mõne sõna ükskõik kas või ainult ilusa ilma kohta ütleva ning sealjuures koguni naeratama:

Siis puhkes Kräu-Ida viha põlema ning kõige valitum sõim, mille peale iga merimees kade

oleks võinud olla, saatis reisijat veel alevi piiride taha metsa ääreni.

Kräu-Ida pani siis käed puusa ja ta leitmotiiv oli, et „mis sa kuradi sant sõs hindä parembas arvad olevat ku mina. Ah sa mõtled, et sul uhke hobõnõ iin, manesk kaalan ja libu kõrval, sõs arvad, et ma ei olõki inemine!“

Paar korda tahtsid mõned läbisõitjad Kräu-Idat sõimamise eest vastutusele võtta, kuid kordnik Väätkasv oskas alati kuidagi protokollile mitte käiku anda.

Alevi omi suurnikke terroriseeris Kräu-Ida ka. Kõik kaupmehed, postiülem ja teised „pursuid“ olid suu sisse vereimejateks sõimatud, kuid väikisid ja kannatasid, sest kõigist katsetest hoolimata leidsid nad end võimetud olevat „enamlast“ kahjutuks tegema; kaebasid ja hurjutasid küll, kuid kaugemale ei saanud. Kord jõudis küll asi kaupmees Nageli algatusel kohtuni, kuid seal süüdistas Nagel Kräu-Idat suure õhinaga ikka ainult kommunistiks ja kommunistiks, muud asjalikku ette toomata ja puskari ajamist koguni unustades (sest et see liig harilikuks asjaks oli saanud), nii et kohus leidis süüdistuse tõendamata olevat ja mõistis asja tühjaks. (Seda sõimu, mis kaupmees juba koduteel Kräu-Idalt kuulama pidi!)

Oma meest hüüdis Kräu-Ida ise lihtsalt Karlaks ja valitses tema üle raske käega. Sellepärast oligi nende abielu õnnelik. Karla, s. t. Kräu-Ida mees, käis küli pidi ringi, ostis rukkijahu ja kartulid ja Kräu-Ida ise „klaaris“.

Nii kestis see juba aastaid.

Kräude vabrik töötas hästi ja tal oli kaunis

suur kuulsus ja kaunis hulk austajaid, kes „valget vabariiki“ (s. t. vabariigi piiritust) vihkasid.

Kui Ida „ise“ kodus ei olnud, müüs viina Karla, aga pidi iga tilga raha üle pärast kohe aru andma. Kulutada ta midagi ei tohtinud. Kuhu viinarahad jäid, oli mõistatuslik, kuid arvatavasti jätkus neist ainult elamiseks ja uute

„tooresainete“ ostmiseks, sest võistlus vabariigi piiritusega kruvis puskarigi hinnad liig alla ja ta produtseerijad kannatasid omamoodi tööstuse kriisi.

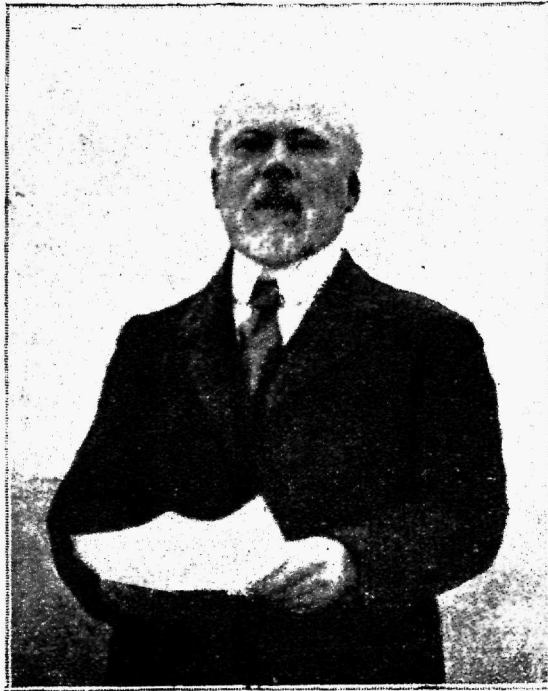
Sarnasest allikast oli puskar „alevi varaste“ laual. Mehed jõid ja sülitasid ja sajatasid vabrikanti, kuid Kräu-Ida sümbolne kaju seisis neil liig selgelt silma ees, kui et liig julgeks minna: sõimus oli oma lugupidamine.

Siin olid koos lihunik Tsibu, kingsepp Mooses, hobusemees Mäo Jaan ja majaomanik Kerilaud. Nad olidki osa tüübilisest „alevi varastest“, s. t. nii kutsus ümbruskond kõiki alevi mehi, maha arvatud mõned jõukamad ja silmapaistvamad.

Ja oli tõesti huvitav, millest nad elasid. Lihunik Tsibu, näituseks, polnud õieti kellegi lihunik, tal polnud poodigi, vast aastas paar korda ostis ta kusagilt vana haige lehma ja käis siis küli mööda ringi liha müütamas. Muud ametit tal polnud.

Ja palju siis kingsepp Mooses tööd tegi? Tõsi ju, alevis oli paljugi saapaid, aga ka kingseppi, ja Mooses oli üks neist, kes tööd ei teinud. Millest ta elas? Aga ta istus suurema jao omast elust puskarilaua taga ja oli purjus ja lõhnas.

Siis veel Mäo Jaan ehk õigem Jaan Mäo. Mis mees see oli? Tal oli hobune, kelle ristluud

Raymond Poincaré.

Saksamaa, raskest kriisiajast välja jõudes, on nüüd, mil korraldunud uus valitsusvõim, näinud ära oma eksisamme, ja tunnustame tõeks Prantsusmaa võidu, seletavad Prantsuse häälekandjad, sealjuures kiitvalt nimetades president Poincaré nime, kirjutades: Selle võidu oleme saanud ühisel jõul meie vendade belglastega, toetudes meile sõbralikkude itaallaste vaikivale poolehoiule, hoolimata liitlaste-inglaste tagasihoidlikkusest. See oli, nagu eelminegi sõjaline võit — kestvalt pingutusrikas. Ja nagu too eelminegi nõudis tisedat mehists Georges Clemenceau'lt, nii tuleb ka järgnevat lugeda tubli organisaatori, nimelt meie riigipea Raymond Poincaré teeneks. On sageli pidatud kiitma meie presidendi imestamisväärset teguvõimet, ja ta on sellest ka tõelise tunnistuse annud mitmete kuude kestes. Läänud suvel käis president igal pühapäeval, kui oli lõpetanud oma tavalise nädalatöö, vaatamas purustatud, nüüd ülesehitatavaid maakohte, käis langenute haudadel, kusjuures pidas kõnesid, väljendades oma mõtteid nii mõjuvalt, et seda jäi kuulatama iga prantslane, iga liitlane, iga erapoolik ja iga vaenlane. Poincaré häälel on saanud kogu Prantsusmaa hääleks, mis püsivalt on kostnud kodu- ja ka välismail ja osanud võidelda kätte uue võidu.

naersid ja selgroog irvitas, ja et ta sellest hobusest muud oleks saanud, kui palja nimetuse hobusemees, seda polnud kuulda. Ainult harva viis ta ligidasest lauavabrikust mõne laua vaksali, selle eest sai ta paarsada marka ja see teekond kestis kolm päeva.

Ehk majaomanik Kerilaud? Õieti olid kõik sarnased alevi mehed majaomanikud — neil kõigil oli ühetoaline katkiste akendega maja, nii lihunik Tsibul, kingsepp Moosesel ja hobusemehele Jaan Mäol. Kuid Kerilaul polnud muud ametit, kui majaomanik olla Vagla alevis. Aga ta „elas ära“.

Sellest ka halvamaiguline nimetus — „alevi vargad“. Sest millest need mehed siis tõesti „ära elasid“?

„Alevi vargad“ arutasid omi päevahuve.

Õieti olid nad tulnud hobusemehe Mäo Jaani poole väikese äriettepanekuga ja sel puhul ka pooletoobilise kaasa võtnud.

Nimelt oli majaomanik Kerilaud omal uurimisreisil ümber alevi kusagil maa lahti leidnud olevat ja idee peale tulnud järjekordset „äri“ teha.

Jutt käis nii:

„Tan õkva tii veerehn, tansaman lepistiku man tää omgi.“

„Ah säääl lohohn vai, kon mineväl aastal kaar oll’?“

„Õkva jah, noh, kas sa sös ess sääält müüdä ei olõ käinu? Ku siist läääd, sös kurra kätt jääs Tsähkna riüämaa ja hääd kätt um Kangru mihe hainamaa.“

„Nui jah noh, ma tiiä küllh. Sinnä om jo õkva hää mano laskõ. Niu lepistikust vällä nõõräd, nii olõtki man. Tii om porinõ, ja niu suurtti pääle vällä saad, nii olõtki alõvin.“

„Jah, jah, jah. Tsibu poolõ aiämi hobõsõga, sääält kannami peräst sälän lakkä. Tsibu tan jo alõvi veerehn, tan ei näe meid kiäki...“

„Kiä tan pimmega sös viil vahis...“

„Ei noh, mõtsal silmä, sainal kõrva? A ku mii neläkese mano läämi, sös om poolõ tunniga kuurma pääl...“

„Nii jah, mutku palljo taa Mäo hobõsõ kunt sös vitä iõud?“

„Mis tää sös ei jõvva? Kümme vakka vidä är. Ku mii viil ess takast tõukami, sös tuu är niu krõgises! Mis sa’s arvad, Jaan?“

Ning Jaan: „Mis ta’s ei viä, küll tää, kurat, vidämä piäd, ku täl kere kuumas lahku...“

Lugu seisis nimelt selles, et Kerilaud alevi ümber luusides tähele oli pannud, et Võsopalo peremees kartuli kuhja ööseks kinni ajamata jättis.

„Ilõsa kartoli, ma esi näi.“ seletab Kerilaud. „Ja kas täl näid puudus? Mineväl aastal mõi

tõisi mitmõkümme tuhanda iist, tinavaesta um näid tõsõl viil rohkõmp...“

Ja ka teised leiavad, et Kerilaul õigus, ja pahandavad juba ette, et miks nad siis võtta ei või.

„Kae kos viil asi, ku mii egäüts kats kolm vakka saami, saa jälõ mõni kuu läbi. Tiä või jo otsma tulla, a kost ta näid löüd...“

„Lövvä sittagi,“ vastavad teised. „Ei tulõ tää näid otsmigi. Pelgäs, et pessä saa.“

„Noh, mis sös muud... Tan kellä ütetõistkümme paiku läämi platsi. Ajami hobõsõ manu, lää’ äi puult tunnigi, sös umma koti’ täüs. Päält tuukõsõ, padavai, hobõsõlõ malka, esi tõukami takast ja olõmi poolõ tunniga alõvihh.“

Visati järjekordsed klähvid.

Asi loeti otsustatuks, mehed said ärevaks ja kuraasikaks ja jutt kaldus ajaviiteks lõbusate ja osalt ka pikantsete asjade peale.

„Tiä, kon kuradin tuu Kriuka Kusta kuri-vaim ummõt vahis, et tedä inäp nätä ei olõ?“

Mõned naersid.

„Hõhõhõ! Kusta vaih? Mis’ sa inäp Kustast. Kustal um rumaan-“

„Tohoh, kurat!“

„Jumala õigõ! Nüüd vahis tõnõ kõik päeväkese uma pruudi man ja muialõ inäp ei saa. Otsan om Kustakõnõ.“

„Hõhõhõ!“

„Kes tuu pruut sös um?“

„A kes sös muud ku va’ Aida Juhani tütre-tütär. Tull’ tõnõ keväjä Vinnemaalt õkva vanas-estä surmapääväl ja sai suurõ perändüse. Nüüd Kusta tuud varandust vahiski...“

„Hõhõhõ!“

„Ku Kusta nüüd kats kotust ütte aase, sös om täl suur mõisa — kümme vakamaad maad — ja kats härbäni. Tuud tää nüüd hiilgi...“

„Hõhõhõ!“

Meeste lõbu tõuseb äärmise kraadini. Asjaolu, et Kriuka Kusta, suur pumler, kel viis vakamaad maad soo peal, kuid kes sedagi harida ei viitsi, vaid seda emal laseb teha, et see sant-laager „rumaani“ teeb „varanduse“ pärast, s. o teise viievakamaalise maalapi ja vana sammaldunud onni pärast — see asjaolu on meestele ainult rabavaks naljaks; ise nad seda ei usu, kuid „hõhõhõ“ naermiseks on see väga kõditav.

Parajasti, kui nali kõrgemal kraadil, astub Kusta sisse. Tal on, nagu ikka — vurrud toredasti püsti keeratud ja isegi hambaid näitab ta, muudatust nagu midagi.

Mehed silmitsevad teda ahnelt. Kusta on seni „alevi varaste“ truu topsisõber olnud, aga „sehvt“ pole ta nendega ühes teinud, kuigi ta alati neist informeeritud olnud. Kas ta seda

oma ilmatu laiskuse või mõnel muul põhjusel tegemata on jätnud, on teadmata, aga ta on juba kord niisugune: kõik vigurid teeb kaasa, kõik jutud ajab ära, pole ühtki joomingut ega lõomingut ümberringi, pidu või palli, kust ta osa ei võtaks, aga alati on ta „puhas“, alati oskab ta osavasti suud pruukida ja hambaid näidata — kriuka mees see Kusta, muud midagi — ja magada oskab ta, kui midagi muud ees ei ole, kolme mehe eest, kolm ööpäeva järgimööda.

Natuke pikantne vaikus võtab Kusta vastu. Ta saab ühest pilgust aru, et jutt temast olnud, ja istub nohisedes laua taha. Mehed taipavad jälle omakorda, et neil midagi varjata pole, ja avalik pilge läheb lahti.

„Noh, Kusta um sinno ka jälh üle hulga ao näta... Kas väega rikkas olöd lännu vaih, et inäp tutvut kaema ei tulö?..“

Kusta naeratab ja mehed märkavad, et ta nägu siiski na imelik — nagu oleks tusane teine või mis, kuid endist lõbusat muretust pole enam, on mingi varjatud mure või tont teab mis.

„Seh, Kusta, viska är!“ lükatakse talle hantsaklaasi. „Sa olöd no peris otsa jäänü. Kas preili sös sukuki su pääle ei halösta vai ei taha varandust kätte anda, vai...“

Kusta katsub naeratada, kuid see ei sobi hästi ta meeoluga. Mehed märkavad seda ja tõstavad auru.

„Könöldas, et sa mõisnikus tahad nakata ja mõisapreilit kosida... hõhõhõ...“

„Tan oll' jo kuulda, et Katö härbäni omanikus saad...“

„Kuis sul siis uma Liinega jääs, ku provva kodo tuud?“

„Kas nakad ess mõisat pidämä vai annad rendile?“

„Ega sa jo ess ummöt adrapuud tuuperäst peio ei võta, et naisõmihes saad... küll võtad nüüd mitu valitsõlajat...“

Ja asi lõpeb sellega, et: „Juu, kurat, mis sa vahid! Näütä, et viil miis olöd!“

Kuid nüüd sünnib midagi ootamatut.

Kusta lükkab klaasi tagasi — K u s t a l ü k k a b k l a a s i t a g a s i !!! — suur punler Kriuka Kusta, kes seni puskarit, viina, hansat, mida aga soovite, joonud kui vett, kes ial, ial joomata pole jätnud üht klaasi, topsi, kruusi, kes elanud ainult viinast ja pillakaarist, kelle sellekohane kuulsus käib üle kihelkonna, keda ilma puskarita võimata kujutleda, — see Kusta lükkab klaasi tagasi!

Mehed on keeletud ja ei usu oma silmi.

Siis saavad nad vihaseks ja algab sõimutorm.

„Kae, kuradiit, määrtsit vigurid ummöt om pidämä naanu üte tütriku lipagu peräst!“

„Kas näid ilman veidü um vaih, et näide peräst handa jalgu vahele kisku!“

„Ka ku ma lasö sullö pudeliga vasta vahtmist... kas juud, kurat, klaasi tühäs vai ei!“

Siis võtab Kusta klaasi ja tõstab huulte ja maitseb natuke, kui õrn preile, ja paneb lauale tagasi.

Uus üllatus, uus sõimutorm.

Vahepääl läheb uks lahti ja sisse astub Mäo Jaani Liine, kes ligidal talus kartulid võtmas olnud. Liine oli seni Kusta ametilk armuke — ja asi muutub veel keerulisemaks. Oodatakse põnevalt, mis nüüd tuleb.

Liine astub Kusta juure ja lööb talle patsti selga.

„Tere, Kusti, kos' sa hulgu, ku inäp kaema ei tulö?“

Ning Kusta ei naerata, ei keeruta vurre. nagu vanasti, ja ei pilguta kavalasti punaseid ärajoodud silmi. Ta teeb nagu koolipoiss poolhabeliku näo ja katsub teise sõbralikkusest kuidagi mööda minna.

See on päris kuulmatu!

Ja äkki tõuseb Kusta üles, hõõrleb natuke aega ühe koha pääl ja teatab siis, et „vaja taha puuti ölli ostma minnä,“ et „üü tulö kätte ja vaja kodo ka naata minemä“ ja nii edasi.

Kuulmatu! Kõik istuvad üllatatult ja ei usu oma silmi ja kõrvu. Kusta on nii muutunud, et teda raske ta tegudest tunda.

„Näed, ummöt, mis üts tütrik või tetä!“ mõtleb seltskond kui ühe ajuga.

Vana Tsibu kobib Kustale võõrusse järele ja peatab teda seal.

„Piä, no, kurat, kos' sa tükid, kullö no veidükene mihe juttu! Tulö täämbä üüse meile appi, meil kõhn hobönö, ess olömi ka innegi neläkese. Tahtsömi taha Vösopalo maa pääle kartolid otsma minnä, sääl kuhi vallalö. Sa va kangö miis; ku ütten tulöd, panömi viina' vällä, võimi paar päivä võtta. Mii ess ei saa viimäte nii ruttu valmis, mõni johtus pääle. Mis' sa no mängid, kas juumise maha jätnu olöd vaih? Mis sa naist vigurist ummöt piäd?...“

Kuid Kusta nohiseb kuuldavasti ja kordab kui laps, kes ema juure igatseb, et „vaja kodo minnä, koton ütte tõist tetä“ ja nii edasi.

„Mis' sa no lorrad, sust ka mõni tüütegijä,“ imestab Tsibu.

Aga Kusta on leplik ja vagune ja kordab oma juttu uues teisendis, mispeale vana Tsibu paha-neb ja hüüab:

„Mine sös põrgu!“

Ja Kusta vastab üsna lahkelt:

„Hääd üüd sös!“

Ning kaob nurga taha.

(Järgneb.)

MÕTTED.

Mõttemaigus on hävitavam ja tugevam kui kehahaigus.

L. Cicero.

Rikkus on nagu sõnnik: hunnikusse kuhjatult haiseb ta, ühetasaselt laiali laotatult väetab ta maad.

L. Tolstoi.

Sa ei ole kohustatud tööd tingimata lõpetama; aga sa ei tohi ka kõrvale põigata. Usalda seda, kes sulle töö on annud.

Talmud.

Inimisel, kes iseennast armastab, on vähe võistlejaid.

Lichtenberg.

Jumal andis inimestele toiduse, aga kurat andis kokad.

L. Tolstoi.

Suured ja ilusa hingega inimesed on ikka rahulikud ja rõõmsad. Väiklased inimesed on alati tusased ja rahuta.

Mandshuuria vanasõna.

On inimese käsi terve, siis pole kardetav mao kihvti puudutada. Tervele käele pole kihvt kardetav. Kurjus ei ole kardetav sellele, kes ise kurja ei tee.

Buddha.

Vähe sellest, et teie töötate. Mille kallal teie töötate.

Thoreau.

Töö ei ole voorus. Aga ta on voorusliku elu tingimus.

L. Tolstoi.

Hälte enamusega ei saa õigust mõõta.

Schiller.

Kui vanad, elukogenud inimesed ütlevad: lõhu, aga noored ütlevad: loo, siis juba lõhu ja ära loo. Sest vanade lõhkumine on looming, noorte looming — lõhkumine.

Talmud.

Üks inimene ei tohi hulkade saatust otsustada. Aga hulk ei tohi ka ühe saatust otsustada.

V. Tshertkov.

Ole ise enese valgus. Ole ise enese peidupaik. Vaata oma küünla valgust ja ära otsi mujalt peidupaika.

Buddha.

Raske on inimest voorusele viia jutlustamisega, kerge — eeskujuga.

Seneca.

Targad inimesed ei ole teadlased. Teadlased ei ole targad.

Laotse.

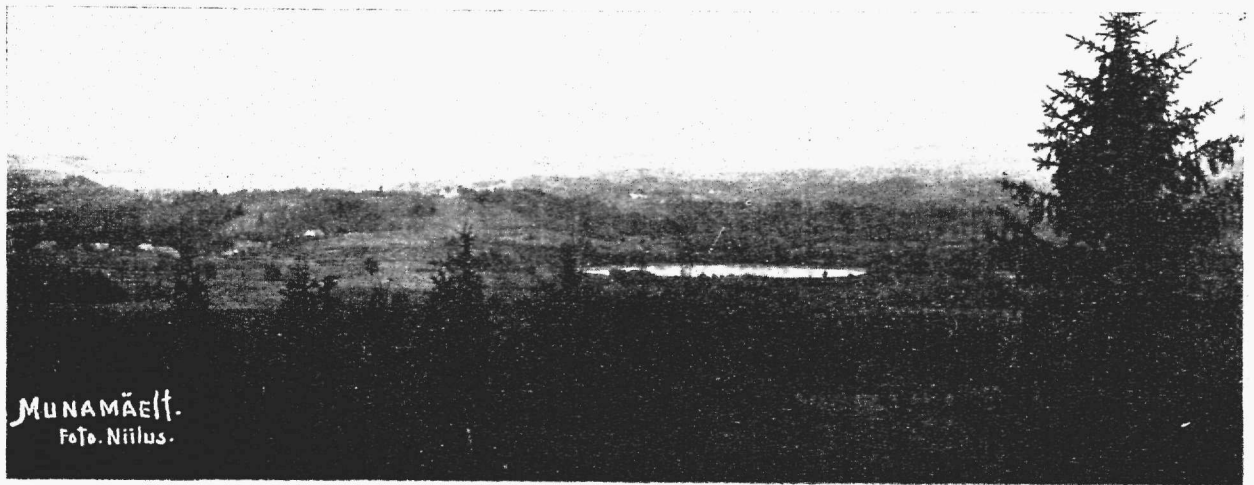
VÕRUMAALT.

Kui lätlased oma Siguldat ja Doreidat päris tõsise näoga „Liivimaa Schveitsiks“ nimetada julgevad, siis võiksimme meiegi „Eesti Schveitsiks“ nimetada meie kodumaa lõunapoolsemat osa — Võrumaa Haanja kõrgustikku. Asuvad ju seal meie kõrgemad mäed, sügavamad orud ja järved ja maapind kui ka elu-olu erineb tuntavalt muude kodumaa nurkade omast.

Alles viimseil aastail muutunud olude tõttu on Võrumaa meie turistide tähelepanu enesele tõmmanud. Ennem, kui piirijoon ei eraldanud meid Venemaast, oli Võrumaa oma looduseilu peale vaatamata unustatud maa. Koolidki korraldasid siis õpereise lähematesse ehk kaugematesse Vene linnadesse, õpiti tundma võõras- te maad ja elu. Kuid nüüd on kergemate õpereiside korraldajad tahes ehk tahtmata sunnitud valima reisi sihiiks omamaa vaatamisväärs- emaid kohti.

Ennem oli üldiselt Pühajärve ümbrus tuntud meie kodumaa ilusama nurgana. Selleks aitas kaasa asjaolu, et Pühajärv asub meie haridustsentrumi lähedal, ta oli endistel aastatel Tartu üliõpilastele ja muile väljasõidukohaks, kuna Võrumaa maastikud, järved ja mäed jäid vaatlemiseks vaid võrumaalastele endile.

Nüüd aga on asjaolud muutunud. Ei ole kodumaal keskkooli, kust ei ole korraldatud õpereisi Haanja Munamäele ja Rõugesse. Nende ridade kirjutaja teada käis Rõuges käesoleval aastal kuni juunikuuni ligi 20 suuremat õpereisi, peale selle kogu suve kestel lugematu hulk väiksemaid salku, jalgrattamehi, jalghulkurid-üksikmatkurid ja autosaksu. Ja nad ei pettunud siin vist ükski. Sest siinses looduses on tõesti midagi omapärast, võrumaalist, midagi, mis on hoopis teine, kui meie keskriigi ühetoonilised viljaväljad ja laiuvad metsad, kus ei leidu küngast, kust avaneks silmale vabam ja avaram vaateväli. Midagi muud kui lame Harjumaa ja soine Pärnumaa ehk ääretud metsad Alutaguses. On kütkestavamam ilu kui pae- seinal, mis saadab merd vaheldumisi Baltiskist Narva-Jõesuuni, kui vägeval männimetsal, mis saadab mereranda äkilistel liivaküngastel Pärnust kuni Iklani. On ilusamat siin kui lehtpuu- metsade piirkond Läänemaal, kui tammemet- sad Karuse ja Mihkli kirikute juures ja mets- õunapuude padrikud kloostri ümbruses Mat- salu lahe ääres. On kenamat siin kui arkipe- laag, mis lahutab Riia lahte Läänemerest, on kenamat kui heroilised maastikud Sõrve Sää- rel, Valjala maalinna ümbruses ja Hiiumaal, kus pikaldased künkaovaalid on sümmeetriliselt

Vaade Haanja Munamäelt.

üle tikitud kadakajändrikkudega, mille vahelt vahib katmatuna hall paekivi.

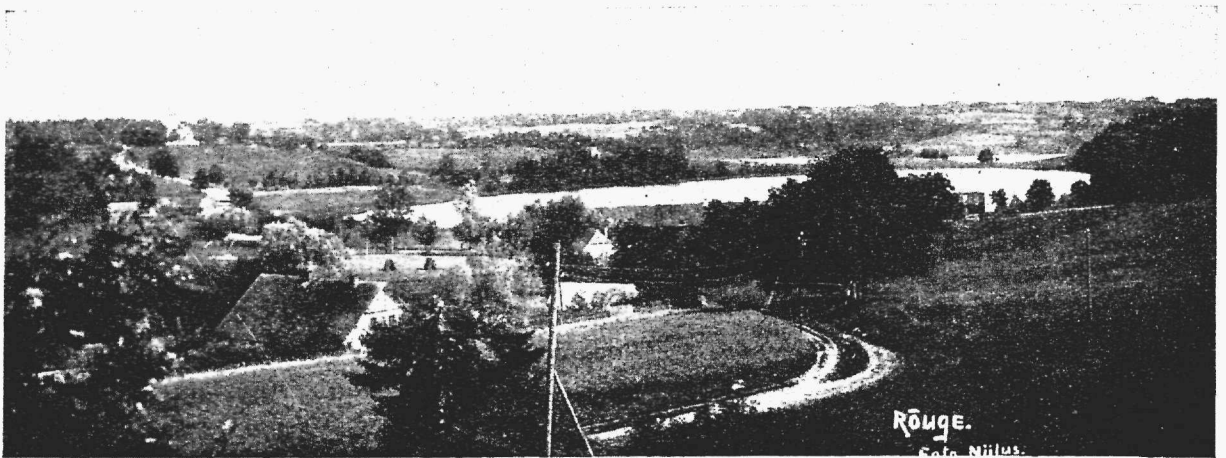
Valk-Irboska raudtee lõikab Võrumaa kaheks. Kuna põhjapoolne Võrumaa tundub Tartumaa loomuliku jätkuna — on pinnapoolest tasane ja võrdlemisi jõukas — on lõunapoolne osa selle vastu mäGINE ja suuremalt jaolt kehv põllumaa. Kahe versta kaugusel Võrust lõunapoolle algab mägede piirkond. Seal meie kodumaa ilusamate sirgete männitukakeste vahel asuvad Kubija järved, mille ümber mõned suvilad. Sel kohal on tublisti eeldusi saada meie paremaks suvituskohaks ja loodetavasti tehakse ses suhtes tulevikus ka midagi ära. Nüüdki mahutatakse suviti suvitajaid taludes, näit. Puijal, kuid korralikud suvilad puuduvad. See koht on ilus oma männimetsade ja mägede vahele surutud järvekeste poolest. Samast

algavad ka kõrgemad mäed, mille harjadel lookleb tee Vällä- ja Munamäe poole. Iga oru põhjas on järv, mida ümbritseb riba heinamaad. Mäekülgedel on riba põldu, kuid mäetippudel on saledad kase- ehk männitukad, sest need on ehk liig järsud ehk ei kannu vilja. Sama pilt kordub mäe teisel küljel jne. — Enamal jaol suvedel peavad põllumehed siin 4—5-seemmelise saagiga leppima, kuna sageli põletab päike mäekülgedel kesksuve põuaegadel vilja hoopis ära, ehk teeb hoogne vihmasedu kahju. Sügiseti on siin öökülma hädaoht palju kardetavam kui mujal.

Mida kaugemale Võrust, seda kõrgemaks kerkib maapind. Igalt künkalt avaneb täieline vaade Võru linna, Tamula ja Vagula järvedele ja veel kaugemale, kuhu silm iganes ulatub, sinna, kus tuhmuvad sinised metsaviirud ja su-

Vaade Võru peale Kirumpä varemelt (1½ versta Võrust põhjapool, Voo jõe käärus).

Rõuge, üks ilusamaist maakohtest Võrumaal. Võru linnast v. 15 lõunapool.

lavad taevasina ehk pilvevalliga ühte. Lähemal on ümberringi suurejooneline lainetustaline küngastik üksikute suuremate mäemürakatega nende keskel. Kõikjal osutub maastiku kombinatsioonides meistri kätt. See kestab nii kuni Vällämäeni. See on esimene suur mägi, ainult natuke Munamäest madalam. Ta on hiiglasuure tiheda segametsaga kaetud, ta harjalgi pole lagedat kohta, nii et sealt silmale midagi ei avane. Kuid ühes Munamäega paistavad nad ühe-kõrgusena kaugele — Marienburini, Karula läheduseni, Sangasteni, Kanepini ja Vastseliinani kui kaks sinist poolringi, mis välja lõigatud taeva ääretusest. Munamäele aga on ülespääs kergem — sinna viivad kummagist otsast teed ja ta harjal on lagedik vana vaatetorniga. Sealt juba ulatub silm nägema kaugele ja kiikri abil võib näha paljuid kirikutorne, Petseri kloostrit, Peipsit ja

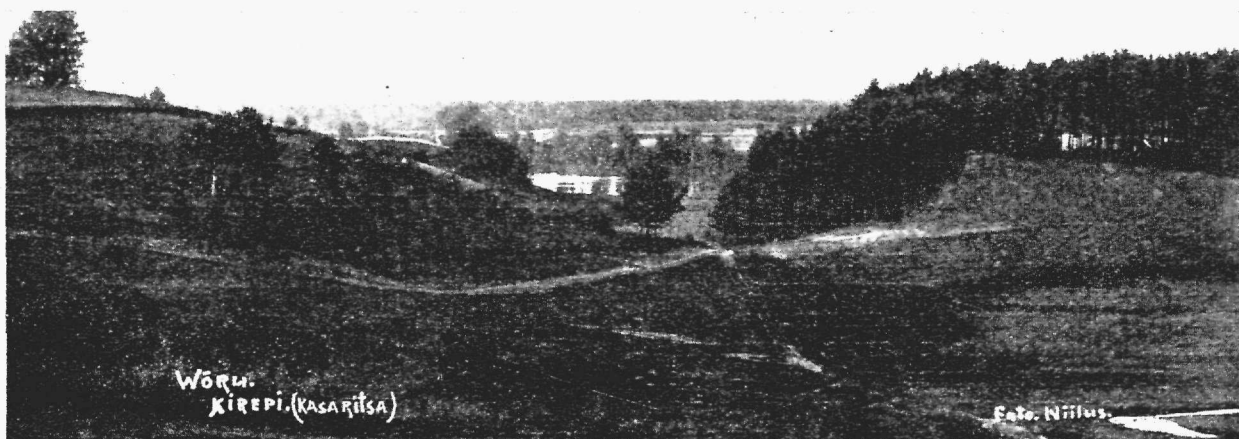
laikudena metsade vahel valenduvaid järvi. Võib näha kuis rong sõidab Võru ja Antsla vahet. Võib näha kümneid metsaribasid põldude vahel ja sadandeid talusid rippumas mäekallakuil. Võib näha, kuis ääretud pilvevarjud lendavad kiiresti üle maa.

Ilusad on Munamägi ja Vällämägi kõrvalt vaadates tormise ilmaga. Kõrgete põliskuskede lavad kõiguvad siis läbisegamini, puutudes teineteist latvadega ja ringutades okstega abitult kõrge taeva poole, nagu sõdiksid vanad metsahiiglased surmahirmus nägematu pealetungiva tuule vastu.

Kaheksa versta Munamäest läänepool asub Rõuge. Rõuge on üks ilusamatest kohtadest Eestis. Siin on kõige sügavam järv meie kodus — Rõuge Suurjärv, mille sügavus on umbes 40 sülda. Järve ümbritsevad mäed ja selle tõttu on ta vaikne, peegelselge. Järve

Haanja külkad ja järved. Võrust kagupool.

Kasaritsa, Võrust versta 5 kagu pool, Pihkva tee ääres.

ümber on korralikud kõnniteed. Kiriku ja järve läheduses asuvad ka Ööpiku ja Hundi org, esimene neist äkiliste seintega, kümnete allikainiredega, millest koguneb põhja sulisev oja-ke. Kui Tallinnas puud veel raagus on, öitsevad Rõuges Ööpiku orus toomed. Samuti kenad on Rõuges teiste järvede ümbrused (neid on neli). Rõuges on ka vana Eesti linnamägi.

Veel leidub vaatamisväärsed maastikke Viitinas, Pärlijõe org Sännas ja Kütiorg Lasvas. Ilus vaatering avaneb ka Vana-Antsla mägedelt, kuhu muuseas on näha selgesti Opekalna kiriku valge torn Romeskalni mäelt piiritagant Lätimaalt.

Praegusel ajal pakub lõunapoolne Võrumaa veel muudki huvitavat. Nimelt on seal alles veel möödunud vabadussõja elavad mälestused. Siin-seal on veel alles traataiad ja mäe-veerudel sigsaagidena kaevikud. Metsapuudel pole kuulihavavad veel kinni kasvanud ja on veel parandamata suurtükitlest rikutud hoo-

neid. Tihti on näha talude ahervarse, sest siin heideldi vabaduse eest ja sõjahoog käis mitu korda edasi-tagasi üle selle maa, lõhkudes ja hävitades.

Paiguti on rahvas siin haridusliselt muistkohtadest maha jäänud, missugune nähtus muudugi ainelise kehusega kaasas käib. Kuid viimasel ajal paraneb sellestki küljest asi jõudsasti. On suur tung koolidesse ja väikese Võru linna tänavad kihavad keskkooli õpilastest.

Lõpuks veel paar rida Võrust enesest. See on vaikne linnake Tamula järve kaldal ilusa pargiga. Omades omal ajal tähtsuse kui „Kalevipoja“ sünnilinn, pole Võru viimasel ajal vaimlisel alal midagi silmapaistvat meile annud. Võru linna auks peab siiski tähendama, et ta on keele poolest kindlasti kõige eestilise m linn, sest seal ei haava kõrvu igal sammul vigane Vene ja Saksa keel, nagu see julutub Paides, Kuressaares, Haapsalus, Pärnus ja kõige rohkem veel Lihulas. J. J—k.

Vaade Haanja Munamäelt.

Dr. GRAVENHAGI SURM

JA TEMA JUHTUMISED PÄRAST SEDA.

Norra kirjaniku SVEN ELVESTAD'I romaan. Tõlkinud J. M.

X.

Politseiarst ei olnud puudutanud surnu nägu, ega katset teinud muuta selle seisendit, ometi oli ta koledat haava suurekstegeva klaasi abil tähelepanelikult uurinud. Nüüd käänas ta luubi kokku ning andis kommissarile, vähe õpetliku ettelugemise toonil asjaliku seletuse. Nii oli dr. Hermansen töö juures ainult arst, ta näis olevat unustanud, et see oli ta sõber, kes istus toolil surnult.

„Ei ole võimata,“ ütles ta, „et nii suurest lähedusest antud revolvripaugul võib olla sarnane laastav mõju, see oleks kergesti võinud purustada terve pea. Ma leidsin kuuli sissetungimise avause, lähem uurimine toob kindlasti päevavalgele, mispärast nagu nii kole-dasti tundmatuks on muutunud.“

Politseikommissar katkestas ta kõnet küsimusega:

„Kas võite haava seisukorrast järeldada enesetapmist või kuritegu?“

„Kindlasti otsustada seda küll ei saa, kuid ma võin ütelda, et projektiili siht teeb usutavaks, et keegi teine ja mitte surnu ise on lasknud paugu, sellegipärast on võimalik ka enesetapmine. Lastud on üsna lähedalt. Ma nägin aga surnu näos midagi muud, mis väga tõenäoliseks teeb kuriteo kahtluse.“

Arst vibutas suurekstegevat klaasi mõttes käte vahel siia-sinna ja küsis siis:

„Kas on tuntud tõsiasi, herra Fenneslev, et inimene, kes meelegeitel kindlasti on otsustanud võtta eneselt elu, et see inimene tapariista ees kohkub ehk seda püüab peita?“

„Ma ei tea, mis teie selle küsimisega arvate. On keegi otsustanud võtta oma elu, siis kohkub ta vaevalt laskeriista ees, igatahes mitte dr. Gravenhag, kellel olid raudsed närvivid.“

„Seda arvan mina ka. Ja siiski on surmav pauk äntud läbi siidirätiku, ma näen selle jälgi selgesti haavas. Revolver on laskmise silmapilgul olnud kaetud siidirätikuga.“

Fenneslev vaatas arsti otsa hämmastanult.

„Kas olete selles kindel?“

„Täiesti kindel,“ oli dr. Hermanseni vastus, „ma arvan isegi kinnitada võivat, et see taskurätik oli siniseruuduline.“

„Aga see on ju otsustav,“ hüüdis kommissar, „täiesti otsustav. Dr. Gravenhag on täna öösel kellegi tundmatu poolt ära tapetud.“

Ta näitas erutatult põrandale nende ümbruses.

„Kus on taskurätik?“ küsis ta. „Oleks ta ennast ise surmanud, siis peaks ju läbilastud taskurätik olema siin, kuid seda pole kusagil näha.“

Arst kehitas õlgu, kuna ta vastas:

„Selletaolised lõpujäreldused ei kuulu minu tegevusalale, see on teie asi.“

Fenneslev seisatas vähe ning vaatles vaikides surnu nägu. Sealte libises ta pilk surnu riitele. „Kui ma Gravenhagi viimati restoraanis nägin,“ ümises ta oma ette, „siis kandis ta sedasama pruuni ülikonda. On ta seda kogu aeg kannud? Tema loomu järele ei näi see küll olevat, sest oma riietes armastas ta vaheldust ja oli stiilse elegantsi vaimustav poolehoidja.“

„Ma tean,“ ütles arst, „ta oli isegi vähe edev — vaadake seda peenikest linast särgeisist teemantnööpidega... teemantnööpidega,“ kordas ta ja vaatas kommissari peale, „seega pole meil tegemist...“

„röövmõrtsukatööga,“ lõpetas Fenneslev, „kuni edaspidiseni arvame seda nii.“

„Ja vaadake neid elegantseid kingi ja siidisukke,“ jätkas arst. „Ning rinnataskus alati taskurätt.“

Äkki näitas ta taskurätiku peale.

„Sinine siidirätt,“ ütles ta.

Fenneslev tõmbas selle taskust ja laotas laiali. Rätik oli terve. Pettunult pistis ta selle jälle tasku tagasi.

„Ei olnudki arvata, et mõrtsukas oleks süüteo tunnistuse oma kohale tagasi pannud.“ Äkitselt aga tuli talle üks mõte ja ta vaatles taskurätti teraselt.

„Ma võtan selle ligi,“ ütles ta, „pärast võib see meile ehk kasulik olla.“

Siis võttis ta uuesti kirja laualt.

„Ka see kiri on tunnistuseks, et siin on tegemist kuriteoga. See on lõpetamata kiri. Teie tunnete ju lahkunu käekirja. On see siin õige?“

„Jah,“ vastas dr. Hermansen, „see on dr. Gravenhagi käekiri, järsk ja kindel, ilma mingisuguse närvilikkuse jäljeta.“

„Mõrtsukas on teda seganud,“ ütles Fenneslev, „kuulake, mis ta kirjutanud:“

„Armas Hagbarth,“ kirjutab ta, „viimasel ajal on mul olnud muresid, mis tõukasid mu

elu tasakaalust. Tahan katsuda leida jälle rahu väljamaareisilt ja palun Sind minu äraolekul...“

„Siin kohal on teda segatud,“ ütles Fenneslev, „aga mitte äkitselt, sulg ei ole ta käest mitte maha löödud. Ennem näib, nagu oleks keegi tuppa astunud, keda ta ootas, sest ta on päris rahulikult asetanud sulle tindipoti äärel, et tervitada sisseastujat. See oli mõrtsukas,“ lõpetas Fenneslev, ukse poole näidates.

Mõlemad mehed vaatasid samas sihis ning arst ei suutnud alla suruda teatud meeleliigutust. Ta vahtis üksisilmi ukse poole, nagu ootaks ta, et see avaneks uuesti ning laseks sisse tundmatu. Kuid uks jäi kinni.

XI.

Arst pani ette, et telefoni kaudu kutsutaks kohale professor Hagbarth Hektor, mis ka viibimata sündis. Dr. Hermansen teatas professorile, et ta sõber surnult leitud ja et ta visististi kuriteo ohvriks on langenud. Hektor oli kohale jõudes ette valmistatud, ei kohkunud sellepärast aga sugugi vähem, nähes oma sõbra hirmust otsa. Mõlemad arstid võtsid nüüd ühiselt ette surnukeha põhjaliku järelevaatuse.

Vaheajal otsis kommissar hoolikalt toa läbi. Peale lahutuse oli dr. Gravenhag ühe osa omast korterist kinni pannud. Ta tarvitas ainult söögi- ja herradetuba, mis olid kõrvuti. Herradetuppa oli ta lasknud seada voodi, seal ta magas. Peale selle kasutas ta muidugi haigete ooteruumi ja oma vastuvõtmisetuba. Fenneslev avas lukustatud toad ja kõndis neist läbi, ilma et oleks leidnud midagi iseäralikku. Õhk oli vähe sumbunud, sest aknad olid olnud kaua avamata, mööblid seisis kaetult ja kõik kokku jättis õudse mulje, nagu inimestest tühjad eluruumid kunagi. Ka vastuvõtmisetoas ei leidnud ta midagi, ning ooteruum oli nagu teisedki arstide ootesaalid, otsast otsani täis istmeid ja laudadel lebasid vanad rebenenud perekonna ajakirjade aastakäigud.

Selle peale harutas Fenneslev järgmiselt:

Dr. Gravenhag oli mõneks päevaks ära reisinud, kas maale või kuhugile mujale, selgub pärastpoole. Eile õhtul peale kella kaheksat oli ta jõudnud koju. (Vana tubadekoristaja naisterahvas oli lahkunud korterist peale kella kaheksat.) Temaga oli tulnud keegi, kellega ta jõi söögitoas klaasi viskit. Üheskoos istudes oli dr. Gravenhagile tulnud meele, et tal oleks vaja kirjutada paar sõna oma sõbrale, professor Hektorile. Võimalik, et ta ütles kaaslasele: Olge lahke, oodake siin veidi ja laske enesele veel klaasitäis hea maitseda seni.

kui kirjutatan mõne sõna oma sõbrale. Mispäele ta teisest lahkus ja kirjutuslaua ääre istus. Ta oli jõudnud kirjutada vaevalt mõne rea, kui mees söögitoast talle järele tuli. Muidugi ei imestunud dr. Gravenhag teise sisseastumise üle, vaid on sullepea rahulikult asetanud tindipoti äärel. Sellele on järgnenud kõnelus, mis lõppes tapmisega — paistab tõenäolik, et meeste sõnavahetus oli lühike ja dr. Gravenhag ei saanud mahti toolilt tõustagi. Umbes nii oli Fenneslev'i esimene julge oletus ja ta arvas, kui läheks korda kindlaks teha isikut, kes oli tollel õhtul dr. Gravenhagi kaasas, siis oleks leitud ka mõrtsukas.

Kui ta herradetuppa tagasi pöördus, olid mõlemad arstid surnukeha järelevaatuse parajasti lõpetanud ja rääkisid tagajärjest. Nad olid surnu asetanud sohvale ja paljastanud ta ülemise keha, et võimalikul puhul leida veel teisi vägivalla jälgi, aga nad ei leidnud kehal mingit teist märki kui haavaarmi nahemal labaluul. Arm oli suur ja ristikujuine. Professor Hektor kuivatas käsi pärast pesemist ja, nähes Fenneslev'i armi vaatlevat, ütles ta, seda olevat ta näinud juba varemalt ühisel suplemisel. Dr. Gravenhag oli ennast mõne aasta eest peegli kildudega haavanud. Ristikuju oli niivõrd selge, nagu oleks ta tätoveeritud. Tavaliselt väga külmavereline ja asjalik dr. Gravenhag oli, imelik küll, annud sellele armile teatud tähenduse, nagu seda teevad inimesed taevalaotusse ilmuvate ristitaoliste märkide kohta. Ta arvas: temale olevat määratud leida hirmsa otsa. Professor Hektor näitas surnu peale.

„Kahtlemata,“ ütles ta politseiametniku poole, „on siin tegemist mõrtsukatööga. Isegi taskurätiku tunnistusega võib arstiteadus tõendada, et ta tuleriista oma käega pole hoidnud. Ja tema peale on lastud, kuna ta istus toolil. Teil on ka vist oma teooria valmis?“ küsis ta äkki.

„Ta on tapetud eile õhtul peale kella kaheksat,“ vastas Fenneslev.

„Muidugi — ta on tapetud isegi vast peale kella ühtteistkümmet.“

„Politseikommissar jahmatus nende sõnade juures, kuid mõtles endamisi, et kuulus arst võib uurimise järele aega täpselt ära tähendada. Seepeale avaldas ta oma oletuse, mis tuges mõlemale viskiklaasile.“

„Teie arvamine on siis, et kui leitaks see teine, siis oleks käes ka mõrtsukas?“ küsis professor Hektor.

„Jah, esialgu on see minu arvamine — teist lahendust ma praegu ei leia.“

„Siis on teil see õnn, et võite mõrtsuka kohe kinni võtta,“ ütles professor. Ja iseenese peale näidates, lisas ta juure: „Mina olin nimeit, kes jõi temaga eile õhtul viskit. Ja mina lahkusin temast kell üksteist.“

XII.

Professor Hektori seletus mõjus nii üllatavalt, et keegi meestest ei saanud esimesel silmapilgul sõna suust. Fenneslev vaatas teda lahtisel suul. Professor aga silitas oma siidpehmet habet nagu kordaläinud nalja üle ja ütles:

„Näete nüüd, minu herrad, kui kergesti laguneb mõni oletus. Seesinane seisis aga ka haruldaselt nõrkadel jalgadel.“

„Ta oli kõige lähem,“ arvas Fenneslev haavatult.

„On teil nõu mind kinni võtta?“ küsis professor.

„Ei,“ vastas politseinik tagasitõrjuvalt, sest temale ei meeldinud teise naljatoon, „aga ma tahaksin teid üle kuulata teie jutujamamise pärast tapetuga. Teie ütlesite, et lahkusite temast eile õhtul peale kella ühtheistkümmet — kuidas on siis seletatav, et ta kohe pärast seda maha istus ja teile kirjutama hakkas, pealegi veel nii igapäevasest asjast, nagu on reis. Miks ei ütelnud ta seda teile suusõnal, kuna olite ta juures?“

„Sest et ta ei tahtnud mulle seda ütelda. Ja lubage üks küsimine, herra kommissar, kes vastutab selle eest, et ta kirjutab kirja otsekohe peale minu äraminekut. Võib olla kirjutas ta selle kolm—neli tundi hiljem, võib olla alles kella viie või kuue paiku täna hommikul.“

Politseinik näitas elektrivalguse poole.

„See põles,“ ütles ta.

„Akende eesriided olid aga kokku tõmmatud,“ ütles professor. Ainuke asi, mida võiks kindlasti otsustada, on see, et kiri on kirjutatud otse tapmise eel, sest et ta on lõpetamatu. Haavast võib järeldada, et ta oli mitu tundi surnud. Ta leiti surnult täna lõuna aegu kell kaksteist.“

„Kas otsisite teda eile õhtul omal soovil üles?“ küsis Fenneslev, „või kutsus tema teid enese poole?“

„Mina sain ta kätte,“ vastas professor.

„Imelik väljendus! Kus kohal saite ta kätte?“

„Tarvitasin seda väljendusviisi meelega,“ vastas professor, „sest olin teda otsinud juba pikemat aega. Eile õhtul sain ta kätte jalutuskäigul rannateel. Ta istus ühes väikeses restoraanis ja jõi õlut. Siin kohal tahaksin politsei tähelepanu juhtida tähtsale asjaolule. Nagu

teil vist teada, oli dr. Gravenhag, harilikult kehastunud soliidsus ise, viimasel ajal elanud pöörast elu; oli jätnud hooletusse oma töö, oma kohused seks, et ööd ja päevad mööda saata mängijate ning joodikute seltsis. Tunnen teda juba ammugi ja pean lugu niihästi iseloomust kui arstist. Olin kindlal arvamisel, et need kõrvalekaldumised on ühenduses mingisuguse hingelise rõhutud olekuga, nagu seda näeb sagedasti ületöötanud inimeste juures ja mis on peaaegu alati möödaminev. Mõne päeva eest kadus ta oma seltskonna hulgast täiesti, ka omas korteris ei näidanud ta ennast; sellest kuuldes mõtlesin: võib olla rändab ta kusagil abitult ringi, nagu sarnased vaimliselt rõhutud oleku hood harilikult lõpevad. Niisugusel puhul tuleb otsida haiget vähematest joogikohtadest ja testest kahtlastest paikadest. Seda ma tegin, isegi kurja kuulsusega tänavates käisid ma. Kuid alles eile õhtul õnnestus mul leida õnnetumat sõpra väljas, väikses aiarestoraanis. Ometi pean tunnistama,“ rääkis professor Hektor edasi, „et minu hingeteadus käesoleval juhtumisel sugugi märki ei tabanud. Vaimliselt rõhutud inimese asemel, keda arvasin leidvat, nägin enese ees harilikku, kainet, tagasihoidlikku Gravenhagi, elegantse riides nagu alati, ja kui küsisin, kus ta viibinud, vastas ta mulle oma eemaletõrjuva naerutusega. Nüüd, seistes ta surnukeha kõrval, pean imestama tema näitleja-annet ning külma verd, sest külmuse ja üleoleku kätte all varjas ta mõistatuslikke saladusi, mis määratsesid ta sees, seda tunnistas hirmus draam, mis peab olema etendatud siin täna öösel. — Lühidalt, istusin ta juure ja et tal sellegi poolest näis olevat meele järele koosviibimine vana sõbraga, tegi ta ettepaneku minna ühes temaga koju ja juua seal klaas viskit. Seda meie tegimegi. Niisugune mu herrad, on lugu kahest viskiklaasist. Kui aga tema, hoolimata minu tungivatest ettepanekutest, ikka kinniseks jäi, lõppes mu kannatus ja jätsin pooleni joodud klaasi sinna paika. Jumalagajätmisel küsisin temalt: Kas võime teid varsti jälle töö juures näha? — Võib olla, vastas ta. — Seda loodame kõik, ütlesin mina ja läksin. Ta saatis mind ukse taha ja keeras lahti trepivalgustuse. Tuli põleb kuni olete all. ütles ta, elage hästi, armas sõber. — Ja nüüd näen sellest kirjast, et tal oli nõu minna reisile. Kas tohin kirja pidada enesele või võtab selle politsei?“

„Politsei jätab selle enda kätte,“ vastas Fenneslev, kirja vastu võttes.

Professor Hektor sirutas käe kübara ja kepi järele. Enne aga ütles ta veel, politseikommissari poole pöördudes:

„Minu arvates lahendate mõistatuse, kui uurite välja, kus viibis ta viimase viie päeva kestes.“

Veel viimset pilku surnule heites ümises ta tasa enda ette:

„See oleks midagi ilusale, külmale ja kõmunäljasele proua Meretele, see oleks midagi tema jaoks, üle elada mehe tapmist.“

Äkki tegi Fenneslev küsimise, milles peitus uskumatu mõte:

„Kus on proua Merete?“

Kirurg vaatas talle otsa.

„Berliinis,“ vastas ta, „nägemiseni, mu her-rad.“

XIII.

Vahepeal olid juure tulnud veel mõned salapolitseinikud ja kuna Fenneslev pani majas lähema uurimise toime, sõitsid teised jalgrastel ümbruskonnas, et võimaluse puhul midagi teada saada. Niisugune oli politsei töötamisviis, esmalt kogutakse hulk materjaali ja tervest massist paistab siis välja üks ehk teine koht, mis toob selguse.

Tapetu taskute järelevaatus tõi päevavalgele huvitava asjaolu, nime Dybhavn, mis järele nimetati pärast kogu seda tragöödiat ja mis esines siin esimest korda. Pealegi leiti ta taskutest mitmesuguseid paberid, mis olid tõenduseks ta reisikavatsustele. Nii leiti maksutäht viiekümne tuhande marga peale, välja antud kaubapangast mõne päeva eest, ja diplomaadipass, valmistatud kuue päeva eest. Siis kirjataskus mõned eralaadi asja kohta tähtsusetud kirjad, arstitäht kokaiini saamiseks ja raudteesõidu-kaart Gentofti'i. Sõidupilet oli tembeldatud 9. mail Tapetu kuuetaskust leidis Fenneslev kortsutatud arve, millel seisis nimi „Café Dybhavn“.

Fenneslev seisis tükk aega arupidavalt arvet käes hoides. Teda valdas too äge rõõm, mida tunneb salapolitseinik, kui ta on leidnud õiged jäljed. Kogu väikese kohviku sisemus seisis äkki ta silmi ees: mõlemad toad, nende taga köök, pakks, lahke perenaine. Halva kuulusega see joogikoht õieti ei olnud, ta asus sadama läheduses ja oli meremeeste poolt tarvitatavate purjutuspaikade seas kõige peenem ning väga omapärane. Päeval käisid seal tüürimehed, õige viisakas rahvas, kes istus enamasti ümmarguste laudade taga ja vestis juttu; lihtmadrused purjutasid harilikult teistes sadamakõrtsides. Ööseti aga kumas tagumise toa tihedate eesriiete vahelt sagedasti valgus ja naiskelnerid olid seal alati iseäranis ilusad. Et selles lokaalis asi just päris korras polnud, teadis politsei väga hästi, kuid seni oli pere-

naine saanud ainult hoiatuse; sarnaste väikeste joogimajade juures vaadati läbi sõrmede ja külmal, karedal talveõhtul võis Dybhavn olla isegi soojaks ja mugavaks varjupaigaks. Fenneslev luges arve tähelepanelikult läbi. Siis pani ta selle lõpetamatu kirja juure. Seega olid koos asja kohta käivad mõlemad esimesed aktitükid.

Seda kõike oli Fenneslev leidnud surnu taskutest. Kahtlasem aga oli see, mida ta mitte ei leidnud. Ei raha, ei taskukella, ega võtmeid. Uuesti tärkas politseiametnikul rõõvmõrtsukatöö võimaluse mõte, olgugi et olemasolevad väärtuslikud sargi ja käiste nõõbid sellele vastu rääkisid. Et dr. Gravenhag oli rahata, seda võis veel kuidagi seletada, et ta oli taskukellata, näis väga ebatõenäollik ja võtmeteta ei saanud teda sugugi ette kujutada, kuna ta ometi õhtul ise oma korteri oli avanud. Siiski seisis lähedal mõte, et mõrtsukas oli jätnud võtmed enesele, kuna ta nende abil salamahti kõõgitreppidest alla hiilis.

Üks dedektiividest, kes oli saadetud ümbruskonda, tuli tagasi ja jutustas, mis ta kuulnud postil seisvalt politseinikult. Politseinik tundis dr. Gravenhagi ja oli näinud teda vastu keskööd omast korterist välja tulevat. Politseinik teadis täpselt, et see oli olnud enne keskööd, sest see sündis vähe aega enne vahetust. Ta oli parajasti majauksest mööda sammunud, kui dr. Gravenhag välja tuli; gaasilaterna valgusel oli politseinik ta ära tunnud ja teretanud ning dr. Gravenhag oli tema tervituse peale vastanud. Siis oli Gravenhag sigari põlema süüdanud ja linna poole läinud. Sellest teatest järeldas Fenneslev, et mõrtsukatöö oli korda saadetud alles vastu hommikut. Millal oli siis dr. Gravenhag tagasi tulnud?

XIV.

Pärastlõunase aja kestes kuulati üle hulk inimesi; need olid ümbruskonna voorimehed, kojamehed, tänavraudtee vagunijuhid ja politseinikud. Neilt saadi mitmesugust materjaali. Oli Fenneslev kõik hoolsasti korraldanud, arvas ta mõistatuse lahendust juba aimata võivat, ehk küll mõned punktid tema otsustesse täielise segaduse tõid.

Kõigepealt see asjaolu, et dr. Gravenhag oli lahkunud omast korterist vastu keskööd. Mitte ainult postil seisev politseinik, ka teised olid teda näinud. Auto nr. 235 oli teda sõidutanud idalinnast kesklinna, Phönix'i võõraste-majja — täpselt ei teadnud autojuht aega nimetada, aga tema arvates võis see olla kella kaheteistkümnene ja poole ühe vahel; see sobis politseiniku poolt ülesantud kellaaajaga. Pealegi

tunnistas võõrastemaja ülemkelner, et dr. Gravenhag, kes seal alaline külaline, jõudnud sinna vähe enne kella üht. Ta istunud mõned minutid saalis, tühjendanud ahnelt kaks klaasi konjakit ja läinud siis jälle minema. Kelneri tähelepanu järele olevat dr. Gravenhag kuhugi rutanud, sest ta vaadanud mitu korda taskukella. (Taskukella, mõtles endamisi Fenneslev, see oli tal siis kaasas olnud.) Kui dr. Gravenhag minema hakanud, tahtnud kelner saata poissi auto järele. „Pole tarvis,“ ütelnud dr. Gravenhag, „mul pole kaugele minna. Seile

Fenneslev korteris mitte kusagilt. Kübar aga rippus koridoris varnas. Oli ju mõeldav, et mõrtsukas peale kuriteo kordasaatmist, enese varjamiseks mantli selga tõmbas. Seepärast saatis Fenneslev ülikuue täpse kirjelduse igalepoole laiali ja mõne tunni vältusel võeti linnas kõik mehed, kes kandsid musta mantlit, lennava detektiivide salga poolt teravama vaatluse alla, ilma et oleks midagi leitud. Seal, umbes kella viie aegu, ilmusid esimesed teated mehest, keda hüüti „hekk“, võib olla sellepärast, et tal harilikult muud elukohta polnud.

Pilt Tokiost maavärisemise ajal.

Tuhanded inimesed on avalikule platsile põgenenud, kus kohutav segadus tekib.

peale oli ta Kuninga-Uueturu poole kiiresti kadunud, nii siis tema korterile otse vastupidises sihis. Ametnikkudele ei õnnestunud enam leida kedagi, kes teda veel hiljem oleks näinud. Seega jäi mõistatus, millal ta koju tagasi tulnud, ikkagi lahendamatuks.

Vahepeal oli juure seltsinud uus asjaolu, mis andis Fenneslevile mõtelda. Kõik kolm politseinik, autojuht ja ülemkelner olid tunnistanud ülekuulamisel: dr. Gravenhagil olnud seljas must või igatahes õige tumedavärviline suve-ülikuub, selja pealt lai ja pealeõmmeldud taskutega, peas olnud tal hall viltkübar musta paelaga. Ja nimelt seda ülikuube ei leidnud

kui jumala vaba loodus. Õieti oli mehe nimi Holger, ta ise vaevalt kakskümmend viis aastat vana; politseis aga oli teisel juba pikk patude register selja taga. Vahil seisvale politseinikule tuli nimelt meele, et ta oli Holgerit mitmel puhul dr. Gravenhagi ukse läheduses tähele pannud, nagu ootaks ta seal kedagi. Politseiniku küsimise peale, mis tal seal otsimist, vastanud noormees, kes viina järele lõhnanud, häbematult, tänaval võivat igaüks käia seal, kus soovib, ja oli selle peale ruttu minekut teinud.

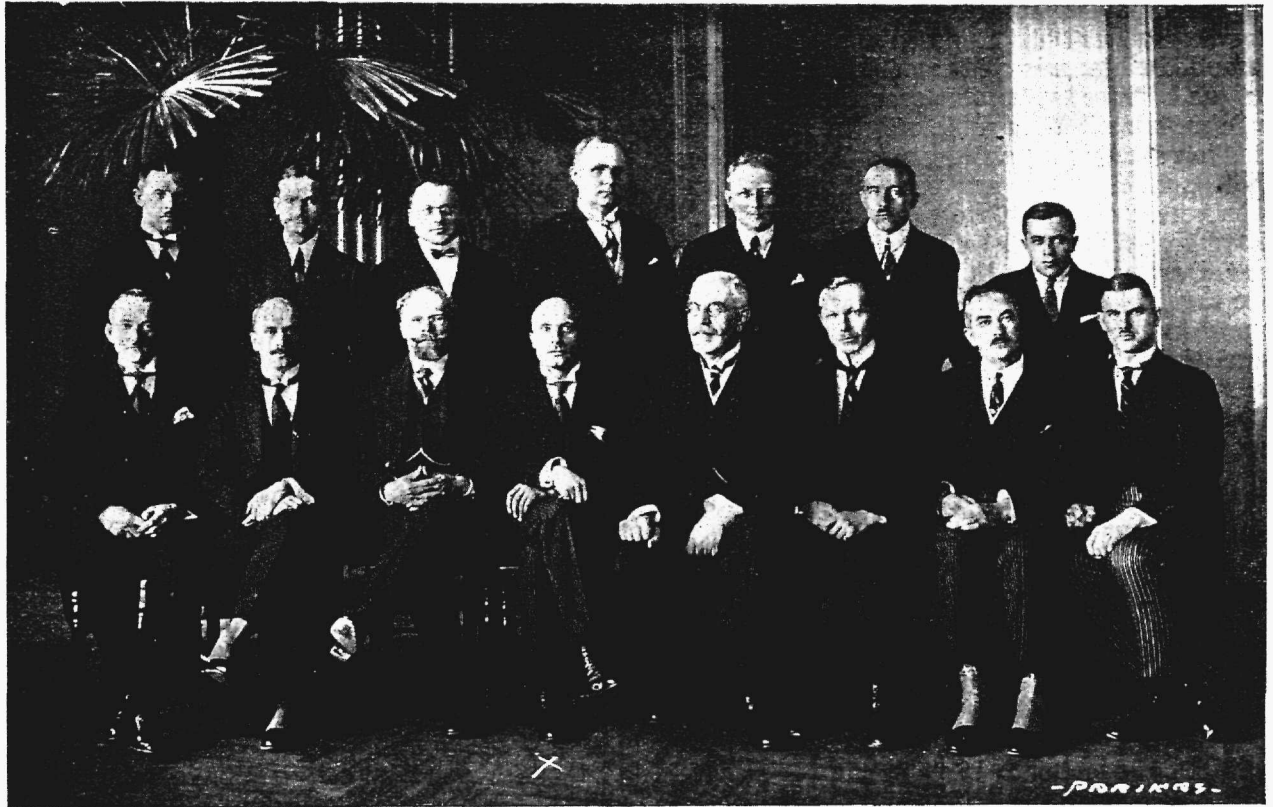
Alguses ei pidanud Fenneslev seda sõnumit iseäranis tähtsaks; mõrtsukatööde uurimisel

tekib ikka hea hulk kuulujutte. Ta oli parajasti nõuks võtnud minna kohvik Dybhavni, viibis aga veel mõned minutid, et läbi lugeda politsei aruannet „hekk'i“ üle. Seal seisis: hulgas, politsei valve all, arvatavasti naiskelner Anina Hanseni armuke, alkoholi mõju all väga hädaohtlik, kahtlustatud võltsmängimises.

Õige kena tunnistus; ainuke asi, mis Fenneslev'i siinjuures huvitas, oli seletus Anina Hanseni kohta. See pidi olema toosama Anina,

ning lõppes mõrtsukaga. Nõnda kujunes asjakäik ja veendumuses, et ta õigel teerajal, turgis Fenneslev õhtul kella seistme paiku ilma saatjateta väiksesse restoraani.

Kitsas keerdtrepp viis värava juurest teelt üles lokaali. Kõigepealt pääsis ta väga pisikesse eesruumi ja esimene asi, mis temale seal silma puutus, oli tapetu ülikuub, või igatahes niisugune, mis sarnanes tolele karvapealt; see oli must ja selja pealt lai. Ta rippus

Balti riikide rahanduskonverents

Tallinnas 16. okt. 1923. a. Keskel Eesti rahaminister G. Vestel.

kes kohvik Dybhavni'st saadud dr. Gravenhagi arvel hiilgas „portveini“ nime all. Silmapilk saatis Fenneslev välja „hekk'i“ kinnivõtmise käsu ja võttis ise auto, mis pidi teda viima sadama piirkonda. Vankris istudes tundis ta, kuidas niitidest juba võrk hakkas valmima. nüüd ei töötanud ta enam pimesi, oli leitud ühendus tapetu, Dybhavni, Anina ja ta nadikaelse sõbra vahel — ahelik, mis algas ohvriga

ainsa meesterahva mantlina teiste naisterahva riiete seas. Eestuba oli täis igasugust rämpsu, kübarakartonge, kalosse, peeglid, puudrikarpe ja juuksekamme. Kõrvalruumi uks oli kinui, aga Fenneslev kuulis klaveri hääli: keegi mängis viletsal, häälest ära mänguriistal terava löögiga. Mis viis see ometi on, mõtles ta pealiskaudselt. Aha, tõsi. See oli „Irmelin Rose“.

(Järgneb.)

NÄLGIVATE HINGEELU.

AINETEL DR. K.

Näljahäda, mis eelmöödunud aasta sügisest peale tabas suuremat Venemaa osa ja isegi nüüd veel mitmesse maakohta oma varju on heitnud, on seni võimaldanud nälgiivate psühiaatrilisele olukorra küsimusele ligineda: see on küsimus, millega on tegutsetud kaudselt, mitte aga põhjalikult. Kogu Euroopas pole enam kauemat aega näljahäda tuntud, ja Vene-, Türgimaa, India, Hiina ja Persia, kus see küsimus praegu päevakorral, neil olid ehk mõned psühiaatrilised ülesanded täita, mis olid tarvilikumad ehk polnud neil üldse võimalik sarnaste küsimuste peale mõelda. Mida meie nälgiivate vaimlisest seisukorrast teame, on kogutud juhuslikest tähelepanudest, nagu arukorral nälgiivatest, vaimuhaigetest, kurjategijatest jne. Veygandt katsus umbes 25 aasta eest eksperimentaalsete küsimustega tegutseda. Nüüd on aga ilmasõda ja selle tagajärjed suuremal arvul katseid võimaldanud, kuid kõigi nende tähelepanud juhtumiste juures on tegutsetud võrdlemisi lühiajaliste olukordiga, neil puudub nimelt see, mis näljahädas kannatajatele otsustav, aeg-ajalt, vahest kuude viisi kestev organismi degeneratsioon, ja kogu psüühilisi mõjuavaldusi, samuti rida depressiivseid affekte, mis selle aja jooksul kannatajaid üle ujutavad.

Eelmöödunud aasta hilisel sügisel lagunes kaunis ootamatult Ukrainas näljahäda laiali, võttis oma alla peajasjalikult lõunapoolse osa. Juba aasta lõpuks polnud suuremal osal elanikkudest mingisuguseid toidutagavarasid, jaanuaris teatati juba kannibalismi (inimesesöömise) juhtumistest. Kevad-kuudel olid juba miljonid näljahädas. Epideemiade ja nälja tagajärjel surevuste arv oli pööraselt tõusnud; nõnda, et kohati 100—120 suuremjuhtumist tuhande pealt ette tuli. Suured külad olid rahvast tühjaks jäänud, ja elavamad linnadest, nagu Cherson, olid samuti vaikseks jäänud. Õnnetud nälgiivad toitid endid minimaalsete toitlusvääruslike surrogaatidega, ehk ka sarnastega, millistel üldse mingit toitlusväärust polnud, nagu seda näit. kuraj (salsola kalii), mis neil esimesel kohal seisis, nagu kõiksugused jätised, millest nad kuude viisi elasid kuni neid surm vabastas. Sarnastes olukordis arenes nälgiivate psüühiline seisukord. Mitmed sajad juhtumised, missuguseid nad kevadel ja suvel samal aastal nälja-maakondis suuremalt osalt nende kodude ümbruses tähele panna võisin, võimaldusid mulle pilku heita sellesse seisukorda, millest siin lühidalt seletada tahan.

Töö polnud kerge. Siin polnud tegu mitme-

suguste psüühopaatlike elementidega rahva hulgas, nagu seda jõudsalt laialilagunev siifilis, alkoholism ja teised külgehakkavad haigused olid, vaid iseäralised affektid — ärritused — mida viimased kahekülsa-aastased sündmused enesega kaasa toonud. Kõige pealt ilmasõda, siis revolutsioon, kodusõjad, tööliste mässud ja hirmsad epideemiad, mis seal maakohtis palju ohvrid nõudsid. See pole mitte juhus, et näljahäda just provintsid üle külvab, kus kodusõjad kõige ägedamad olid olnud. Kõik need sündmused ei võimudki sügavamalt mõju rahva hingeelu peale avaldamata jätta.

Sama olukordade mõju teenuseks tuleb lugeda, et näljahäda ajal nähtused päevavalgele on tulnud, nagu näit. kannibalism, mida Venemaal aastasadade jooksul ilmsiks pole tulnud, sellepeale vaatamata, et igal aastasajal kord näljahädad on olnud, mis praegusest küll palju taha ei jäänud. Sarnased nähtused aga ulatuvad kaugelt hariliku psühiaatriliku kasuistika raamest välja, andes nõnda praegustele nähtustele kultuur-ajaloolise tähtsuse.

Nälgiivate hingelist seisukorda võib kahte jakku jaotada. Need on erutuse ja depressiooni järgud. Ometi pole need mõlemad näljahäda seisukorra järgud kõikide kannatajate juures üksteisele sarnased ega järgne kavakindlalt, asenedes üksteisele. Mõnedel juhtumistel esineb depressioon nälja algusega kohe, teiseks tulevad erutusnähtused ka depressiooni seisukorras küllalt tihti kuni viimase silmapilguni nähtavale.

Erutuse staadium esineb kõige suurema närvilikkusega. Kannatajad muutuvad rahutuiks, nutavad tihti põhjusetult, satuvad kergesti ärevusse, peetakse ägedaid kõnesid, öeldakse valjuid sõimlaused, mille üle aga näljakannatajad isegi imestavad, kui ärevolek möödub. Tähelepanu ja arusaamine on terav-selged, üksikute juhtumistel on ärevusaste nägemisteadlikkudele ja kõlalistele mõjudele alamääraline, liikumistundmiste elavus võib lihaste nõrkustunnet maskeerida. Pärastistes näljastaadiumides tulevad veel ilmsiks illusioonilised mõjuavalduste pettumused. Nälg, südame-pöörirused, samuti valutundelikused, mis enesest ehk pärast söömist esinevad, valgudes laiali alumises kehas, rindades ja seljas, ulatudes isegi kõige kõrgema tipuni. Et valutundmist vähe kergendada, jooksevad kannatajad edasi-tagasi ehk omavad iseäralikke seisanguid, pressides reisi vastu kõhtu, paenutades keha jne. Lastes juures

avalduvad valud väga ägedalt; nende hele kisa kuulutab juba kaugelt näljajärgi. Arvesse võttes sarnaseid tundmusi, on aga suured individuaalsed mitmekesisused konstateeritavad; tuleb ette sarnaseid nälgiijaid, kellel peale esimeste päevade üldse mingisuguseid tuntavaid näljasümptome pole ja kellel ka iseenesest sisemisi valusid ei tundu.

Vaimuteravusega ühtlasi on ettekujutused selged. Mälu juures pole puudusi. Ent tunduval kõrvalekalduvused mõtete kauguses: mõtted hüplevad, nende sisu on kõige mitmekesisem, päris ootamatult tulevad nälgiijatele mõtted pähe, mis neile harilikult võõrad; imestuvad vahest isegi, kust neile sarnased mõtted tulnud. Hilisemas nälgisstaadiumis ilmuvad teised assotsiatsiooni takistused.

Meeleolu on ärarippuv valulikkudest tundmustest. Nende kestvusel aga on meeleolu rõhutatud ja tõuseb meeleheiteni; kui aga vaikivad valud, muutub ka meeleolu. Nälgiijad kalduvad optimismi; nende seisukorra hädaohtlikkus ja ähvardavad tagajärjed eksisteerivad intellektuaalses või mõistuslikus vaates, ilma, et kogu tundeilma enese alla võtaksid, ja mitmel kannatajal, kes juba kuude viisi olid nälginud, püsis kuni viimse silmapilguni lootus, et abi ligi on, selle peale vaatamata, et iga uus päev neile ikka ainult pettumusi oli valmistanud. Keegi haritud daam, kes nõrkusest meelemärkusetult tänavalt leitud ja haigemaija oli toodud, ütles mulle: „Ma ärkasin igal hommikul ja läksin rõõmsalt, kindlas lootuses välja, et täna midagi leida, mis mu hädale lõpu oleks teinud, ehk küll niisugusel arvamisel mingisugust kindlat põhja polnud ja mul kusagilt abi loota polnud. Ma ei tea isegi, kust mul sarnane lootus oli tulnud.“

Midagi sarnast sain palju kuulda. Ka valveruumides, kuhu mõned nälgiijatest kalduvad, avaldub umbes sarnane optimism. Huvitav on nende tähelepanuvõime. Funktsioonina, mil ülesandeks on hingelisi sündmusi meelte tsentrumi nihutada, avaldab see oma mõju mõttekäigu peale, sellega tegevust ära määrates, kuna teiselt poolt ise sündmustest meie kehas ärarippuv on. Tõepoolest aga esinevad takistused juba nälgimise varases staadiumis. Tähelepanu ulatus on muutunud, kontsentratsiooni- (keskendamise-) võime alanenud. Üliärksus annab kogu tegevusele midagi raudset, kontsentratsiooni puudulikkus ja tähelepanelikkuse ulatus takistavad tegevuse sihti küllalt teravalt ette nägemast, nii pole siis viimane mitte sihikindel, vaid mingisuguse tumeda loomusunni mõju. Sarnase loomusunni tegevuse tagajärg on paljude juures ka lihtsalt kodukohast väljarändam-

ine. Kõik teed, raudteeliinid, mis näljakohtadest välja viisid, olid sarnaste õnnetute nälgiijatega üle külvatud, kellest aga paljud sugugi ei teadnud, kus nad viibisid, ega võinud ka öelda, kuhu nad läksid ja mida nad ootasid. Mitmed neist, kes raudteeliinidel öid mööda saatsid, leidsid surma rongide rataste all. Ka mitmed kuriteod, mis selles staadiumis nälgiijatest korda olid saadetud, kannavad mõttetuse templit, ära tunda lastes ühtlasi otstarbe puudust.

Kirjeldatud seisukord, mis enam ehk vähem arenenud, muutub mõne aja pärast. Erutus annab järele, rahutus muutub ükskõikseks. Kannatajad on vaiksed, iseendas, ära hoides mittematavilisi liikumisi. Intellektuaalne piir ei ilmuta enesest midagi märgatavaid takistusi, vaid üldiselt on silmapaistev kogu olevuses mingisugune kerge tõke. Meeleolu on vähe rõhutatud ehk ükskõikne, elavad affekti väljendused on haruldased, pettumused, mis lootjatele-kannatajatele nende seisukorra paranemises igapäev osaks saavad, ei ärata neis mingisuguseid kaebeid. Tähelepanu on esimestele juhitud ja nende ulatus on väga piiratud. Samuti on tegevus piiratud kõige ligema ümber, kandes monotoonset iseloomu. Suurem osa nälgiijatest ei kannata just mitte kaudsemalt psüühiliselt, nad kosuvad, kui abi õigel ajal tuleb, ehk lähevad hukka, ilma et sügavamaid psüühilisi korratusi ilmsiks tuleks, teiselt poolt aga tulevad peagi silmapaistvad muudatused nähtavale. Need puudutavad niisama intellektuaalseid funktsioone kui ka, ja ka peaaesjalikult, hingeelu. Tähelepanu kaotab oma teravusest ja täielikkusest, arusaamine muutub raskemaks. Mälu juures tulevad suured individuaal diferentsid (vahengud) ilmsiks, ühede juures vaevalt märgatavalt takistatuna, on samal ajal teiste juures ebatäpne, vahetatakse üksteisega ära isikud ja tööasjad, raskendatud on meeletuletsed, tulevad ka ette amneesid — mälu kaotused — lühikestes aegjärgudes. Ühenduses nende takistustega kannatab ka orienteerimine. Ettekujutuste käik on aeglasem; mõtted pole küllalt tundmustes toonitatud ja kannatavad tähelepanu puudulikkuse all; puudutades ainult kergelt meelemärkuspinda, kaovad nad kiirelt, mis kannatajatele endile mõttetühjusena tundub. „Mu pea on nõnda tühi, mul pole enam mingisuguseid mõtteid,“ anti mulle tihti vastuseks. Ka katsete juures näevad assotsiatsioonid väga piiratudena ja reaktsioon on väga pikaldane — 30, 40 ja enam sekundit: mitme erutava sõna järele järgneb pikaldane vastus. „mina ei tea midagi.“ Meeleolu on niikaua, kuni see kehaliste valude mõju alla ei satu, indifferentne — ükskõikne. Kujutusliigutused on

minimaalsed, miimika puudub peaaegu täielikult, nagu omab vanema välimuse, nõnda et noored naised peaaegu vanadele naistele sarnanevad; suunurgad ripuvad, näoilme on vähe hirmunud ja murelik. Laste juures on muudatus iseäranis silmapaistev, siin kaob näoilme elavus, lapselik naeratus, nagu muutub tardunuks, kehaliigutused automaatseteks. Ka panin nende juures tihti tähele pseudo-fleksibilitas cerea — tugevamaid meeleliigutuste väljendusi ei tule nälgijate juures selles staadiumis ilmsiks; kui neile toitu pakutakse, võtavad nad selle vastu, ilma et sealjuures mingisuguseid tundmusi avaldaksid. Ma nägin tihti inimesi, kes tundide viisi pagariäride ja söögimajade ees peatusid, pealt vaatasid, kuidas söödi ja jälle ära läksid pettumust ehk kahetsust avaldamata. Ka valude peale, mis selles perioodis väga mõjurikkad, on affekti avaldused väga väiksed, kannatajad oigavad kergelt, nutavad endamisi ehk kannatavad vaikelt. Tundeelu takistus valdab loomulikult kõige pealt ja kõige kõrgemas kraadis n. n. kõrgemat tundmust. Hingelised tõrjerefleksid kaovad, süüakse vastikust äratavaid aineid, ilma et sealjuures vastikust tuntakse. Ükskõiksus oma kannatuste vastu ei lase kaastundmust teiste kannatuste vastu elluda. Sõpruse ja suguluse sidet katkestatakse, vanemad ja lapsed lähevad üksikult toiduaineid otsima ega avalda huvi, kas teised midagi leidnud on, samuti ka kurbust, kui nad on kadunud. „Pea enesele ikka tõuke andma, kui tüki leiba, mille enesele olen hoidnud, lastega jagama pea,“ ütles mulle keegi ema alles varases nälgimisstaadiumis. Suurtest koostiku sidemetest, mis sünnitavad psüühilise isiku, killustub üks komponent teise järele, nagu tunded, mida meie kaastundmuseks, truuduseks, suunmeelsuseks, korraarmastuseks, õiglustundeks jne. nimetame. Ometi on intelligentsil võrdlemisi väheste takistuste juures mõisted peaaegu kõik püsima jäänud, ja kannatajad ise annavad selle üle selgitust niipalju, kui seda nende haridustaste lubab, kuid ometi puuduvad selle juures affektid, erutused, mis mõistele elu annaksid ja tegevust otsustaksid: side mõiste ja koduse reaktsiooni vahel on katkenenud.

Erutus- või affektielu vaesenemisel on tahtetegutsemise piirkond väga kitsas. Kannatajad hoiduvad üleliigsetest liigutustest, isegi toiduotsimiseks tõusevad nad istmetelt suure vaevaga. Nad ei kerja mitte seepärast, et moraalsed kõhklemissed neid sellest tagasi hoiavad, vaid need, kes kerjamisega harjunud pole, ei leia selleks tarvilikku ettevõtlikkust. Suurema osa omast ajast saadavad kannatajad lamades

mööda; kuhugile maha langedes jäävad nad lamama seepärast, et neil tarviline tahtejõud puudub, et jälle tõusta. Mingisugused keerulised tegevused saadetakse ainult arukordil täide, ometi toimetatakse teatud teguviise, mis pikaldase harjumuse tagajärjel mehaanilisteks muutunud, ainult siis, kui seda nälgijate jõud lubab. Nji üllatas mind nähtus mõnede naiste onnikestes, kes oma lapsed tapnud ja söönud olid, veel iseäralist korda ja puhtust eest leida. Minu pärimise peale vastasid nad, et nad oma eluaeg nõnda olevat harjunud elama. Nälgijate juures, kes veel raskemate tegevustega toime saavad, võib kõrgema tundeilma tegevuses puudusi tähele panna. Psüühiline ettevalmistustegevus katkestub, puudub motiivide mäng, sest et takistused, mis kõrgemate hingetundmuste läbi esile kutsutakse, kadunud on. Kuritegudel, mida sarnases nälja-perioodis kaunis arvurikkalt toime pannakse, on impulsiivsuse, samuti motiveerimatuse, õeluse ning täiesti otstarbetuse tempel. Mõnede nälgijate juures tulevad impulsiivsed tegutsemised järgmistel tingimistel ette: Kannatajad, kes unistades on lamanud, aga ilma, et mõtteid millegi ümber keskendada oleksid võinud, ärkavad korruga ägedate valutundmustega kehas — valu- ehk näljatundmusega, mis kogu tähelepanu enesele tõmbab. Sellest ja enneolevaist „mõttest tühjusest“ saabub dissotsiatsioon hingelise isiku elemendi ja kõrgemale püüdvä vaimu vahel, ja erutus, mis valutundmusele järgneb, viiakse üle motoorsele aparaadile, sest et tõkked vabastatud. Sarnast mehhanismi on mulle naiste poolt paaril korral selgitatud, kes oma lapsed söömise otstarbeks olid tapnud.

Selles staadiumis on nälgijate juures uni segamatu. Nad magavad palju, mille vältusel neil palju unenägusid. Viimased on väga stereotüübilised — ühetaolised — ja näljakustutamisi sisulised. Teatud juhtumistel pole aga siin tegu unenägudega, vaid hüpnogooliste hallutsinatsioonidega. Meelte tähelepanu-pettumused pole selles perioodis just mitte haruldased. Selle juures tegutsevad peaaegu ainult optilised, harvem aga akustilised illusioonid ja hallutsinatsioonid. Ka tulevad ette deliiriumistaadiumid, alguses lühikeajalised, millest kannatajad veel selge mõistuse juure tagasi pöörduvad, pärast aga pikaajalisemateks ja põhjalisemateks muutudes, mis jäädavasse meeltesegadusse üle läheb ja surmaga lõpeb. Tulevad jälle ette juhtumised, kus rasked meeltesegadused määratute hallutsinatsioonidega, ülimotoorne erutus üldise määratsemisega. Sarnased seisukorrad on prognostilised, kuid

sellegi pärast mitte kõige pahemad, kui nõrkus mitte just viimse tipuni pole jõudnud; korraliku ravitsemise tagajärjel võivad haiged täiesti paraneda. Selle vastu on aga mõistuse segadused, mis pärastises näljaperioodis ja suurema nõrkuse järele ilmuvad, ikka halvaks tähenduseks. Need kuulutavad ette haiguse lõpuseisukorda ja võivad siiski veel mõned tunnid ja isegi mõned päevad kauem kesta. Sarnase seisukorra paranemist pole ma veel millalgi näinud, isegi mitte haigemajas, kus samasuguseid haigeid kõige paremini ravitseti. Haiged on nagu mingisuguses raskes uimasuses, lamavad rahulikult ehk ümisevad arusaamatuid sõnu, ehk on jälle väga erutatud, pilluvad endid asemetel siia-tänna, sonivad ägedalt ja kisendavad valju häälega. Ka tuleb vahest enne surma krampidejärk. Isegi veel deliiriumis ja viimse silmapilguni kisendavad kannatajad leiba.

inimesed korraga jalapealt tänavatel surnutena maha langesid. Keegi inimlihasööja leiti surnult oma varemalt tapetud venna surnukeha pealt, nuga käes ja tükk toorest liha suus, mida enesele praegu välja lõiganud oli.

Foto Parikas.

Ofienbachi ooper: „Hoffmanni jutustused“ „Estoonia“ näitelaval.

Ülal: Pilt teisest vaatusest. All: Pilt esimesest vaatusest.

Ainult üks osa kannatajatest sureb mõistussegaduse seisukorras, teistel aga tuleb äkki selge meelemõistuse juures surm, muidugi niivõrd, kui sellest nälgiate juures üldse võib juttu olla, kas aeg-ajalt, tihenevate südame-nõrkuste tagajärjel ehk äkki unes ehk mingisuguse tegevuse juures, söömisel ehk käimisel jne. Nõnda võis juhtumisi tähele panna, kus

külgehakkav haigus (plekiline soetõbi) olnud, nõnda et siis, võib olla, oli siin tegemist pärastiste külgehakkavusliste haiguste nõrkusperioodidega, mis nälja tõttu järele andsid.

Vaimuhaiged, kes näljaosalisteks said, hukkusid abituse tõttu kiiresti; mul põlnud ainsatki juhust nende seisukorras eelmisega mingisugust muudatust tähele panna. Ometi oli ka

Tahaksin veel paarist õige haruldasest psüühilisest haigusvormist juttu teha. Üksikutel juhtumistel on tegu mälu halvatuse süvenemisega, millest juba eespool seletasin. Haiguste juures tulevad nähtavale rasked amneesiad, orienteerumise võimetused ja segadused. Mõnede haigete juures, kes vanaduseast veel kaugel, tulid mälu- ja orienteerumiskorruptustele lisaks hüsteerilised hood, suur ideede-vaeusus, nagu mälestuste küljes rippumine, hüpohondrilised ja paranoidilised märatsemisideed, nõnda et tõepoolest siin enneaegseist vanadus-unistamis-rumalustest jutt võib olla. Mõnedel neist haigetest oli mõni aeg enne nende näljaaega mingisugune

hel *dementi praecox* — nooruse lollakuse — juhtumisel võimalus silmapaistvat paranemist nende hingelises seisukorras ühes nälja algusega kindlaks teha.

Nälgiijate hingeline seisukord, nende vähem intellektuaalne tegevusala kui ka hingeelu ja viimasega seotuna tahtmine ja tegevus kahjulikkude hullustustega, vähe kujutav juhulikkule tähelepanijale, ei kütkestaks mitte psühiatri (hingearsti) sugugi, kui leiduks võti raskete meeleliigutuste arusaamiseks, mis kodanlikku ja seltskondlikku elu nälgiva rahva hulgas tabanud. Perekonnaelu ja seltskondlikkude sidemete lõhkumised ning kriminalismi juurekasv, mis endistest 5—7 korda kasvanud, annavad sellest tumistust. Muidugi pole need absoluutsed arvud, mis nälgiijate kriminalismile iseloomulikud, vaid kuritegude tegevusviis, puudulik psüühiline eeltöö, impulsiivsus, järelekaalumatus ja kohutavus. Polnud mitte haruldasteks nähtusteks laatadel ja turgudel toiduainete vargused laste poolt, nende surmamised, ja selle juure analoogina lüchikohtute võrdlematud koledused. Peale nälgiivate üldiste mainitud kriminalismi omaduste on veel mõned iseäralised vormid, mis esile tulid ja mis sellele täiesti erandliku märgi annavad, kõige pealt aga kannibalism ja tapetute lihaga kaubitsemine. Muidugi on need psüühiliselt alaväärtuslikumad, millest kuritegijate peamass saab; see on muidugi nõnda öelda „põhja soga“, mis tormi tagajärjel pinnale kerkinud, aga on ka palju juhtumisi, kus esielu mingit põhja sarnastele psüühilistele omadustele oletada ei luba. Näitusena olgu esitatud kannibalismi juhtumised. 26 juhtumistest, milliseid tundma õppisin, olid 12 veel elus, kuna ülejäänuid 14 ainult katamneesiliselt uurisin. Peasjalikult oli siin tegu naistega, kes suuremalt osalt ise oma lapsed olid tapnud ja söönud. 14 juhtumisel olid naised selle juures üksi tegutsevad, — mehed 5 juhtumisel; naised ja mehed koos 7 juhtumisel. Ainult naised söid ise oma tapetud lapsed ära, neis, mille teatavais juhtumistes polnud ühtki sarnast, kus mees üksi oma lapse enese toitmise otstarbeks ära oleks tapnud. Ülalnimetatuid oli 5 vaimuhaiget, 13 rasket psühhopaati — *imbecillitas* (nõrgamõistuslikud), hüsterilised, langetõbised jne., kuid 8 neist, kelle seisukorra kohta mingisuguseid psühhopaatia alaväärtuslikke tundemärke ei esitunud ja kelle juures paarikuulise nälgimise tagajärjel vaevalt märgatavaid mõistuspuudusi tundus. Umbes samuti oli lugu 7 juhtumisel inimlihaga kaubitsetajatega, kus üksikud kaebalustest antiopofaagiastaadiumist olid läbi käinud. Ometi võis isikutel, kelle juures

varem mingisuguseid hingehärma tundemärke ei võinud tähele panna, nagu veel paljude teiste juureski, ainult nõrka psüühilist vastupanevust märgata, mis hariliku elu kahjulikkusele vastupidav oli, aga suurtele näljahäda nõuetele küllalt vastu seista ei suutnud. Selle poolt räägivad psühhopaatilised jooned, mis nälja mõju all välja kujunenud ja mis kuriteo kordasaatmise juures esile tulid. Kuna nende juures, kes sündinud psühhopaatiliselt alaväärtuslistena, kannibalism lihtsalt võitlustetult, loogilise enese alalhoidmistungi ülivõimu järelalusena ja nälja läbi väljapursanud tõkete vastu esines, olid need tõesti abimehanismide juures tarviliikud, et tegu korda saata. Nõnda oli ka paar minu juhtumistisundseisukorrad, mille mõjul tegu korda saadetud, teised aga dissotsiatsioonilised nähtused, nagu neid juba ülal kirjeldasin.

Psüühilise vastupanuvõime vähenemine kujunes ka iseäralise faktori mõju all, mille tähtsus sündmusele vastutavakstehtav, et nähtused, nagu kannibalism selle näljahäda ajal võimaluse saanud — kuna seda aastasade vältusel näljahäda ajal, mis samal raskel kujul — pole ette tulnud. See faktor on laastavaks mõjuks, mis viimse kaheksa aasta sündmustel rahvahingele ja õiglustundmusele on olnud, viimane ei võinud üldse sügav olla rahva juures, kes alles 60 aasta eest orjastatud oli, s. t. ostmis- ja müümisobjektiks, asjadeks, mis nende isandate meelevälja kuuludid. Pole mitte juhus, et kannibalism ainult endogeenilise rahva hulgas pinda leiab ja et antropofaagia juhtumisi Saksa või Juudi rahvustes ette ei tule, selle peale vaatamata, et ka viimsetes tuhandet näljasurma surid; seaduslikud vahekorrad põinud Venemaal pärisorjuse kaotamise järele ka mitte sarnased, et kindlad õiglusmõisted välja kujuneda võisid, sama vähe sündis see keelelise hariduse mõjul. Sama väeti õiglustundega läks rahvas sõtta, nägi tuhandeid ja tuhandeid langevat ja santideks saavat, tegi siis veel revolutsiooni vägitegusid kaasa, ühines aastaid kestvate kodusõdadega, trobikondade mässulistega. Samad inimesed nägid, kuidas korda saadeti vägivaldseid, koledaid tegusid ja saatsid sarnaseid ise korda, kuna need neile ainult paljasteks sündmusteks olid, kuna kõrgemad hingetundmused, nagu isamaa-armastus, vabadustunne j. m., mis teistsuguseis vahekordis sõjatarvidusi osalt idealiseerida võivad, nende tegude kordasaatjatele nende haridusastme juures vaevalt mõttesse tulid. Siis tulid määratu kohutavad epideemiad, mis jälle sajad tuhandet surmasid, ja viimaks nälgi oma kannatus- tega ja surnutemägedega, mis igasugused hin-

geelutundel tagasi tõrjusid kitsasse minatsentrumi ringi. Isiku väärtus langes miinimumini, ja surm kaotas kõik oma koledused. Kuid sellega, et oma koledused kaotas, kadus ka pühadus. Olin juhtumise pealtnägijaks, kui näiteks mees raudteevagunis suri, kuma teised sööma- aega pidasid. Nad mitte ainult ei pannud seda tähelegi, vaid tõukasid jalgadega korjuse suure naerulagina saatel vagunist välja. Vene rahvas oli ikka väga jumalakartlik olnud, kuid nüüd ei tulnud kellegile meele risti ette lüüa. Tean veel juhtumisi, kus vanemad, kes aristokraatklassi kuulusid, oma laste surnukehi sinna paika jättes, oma tegevustele tõttasid, ja teisi, kus kõige ligemate surnukehad omakste poolt lihtsalt tänavatele pilluti, ilma et nende eest mingisugust hoolt oleks kantud. Harilikult ei tähenda hingeelus kõige ligema surm omakstele mitte tema eksisteerimise lõppu. Ta elab veel kaua omakste tundmisis isikuna edasi, ja alles mõne aja pärast kustuvad need. Kauakestev nälg hävitab sootuks sarnase tundeilma. Nälgiijale muutub surija surmamomendist peale lihtsalt asjaks, olles sarnasena objektiks, mis kõlblik nende eneste elu alalhoidmiseks. Sarnaste aegade jooksul võib inimelu väärtusetus nii kaugele jõuda, et silmapilk, kus inimene asjaks muutub, ligemale nihkub momendile, kui surm veel pole kätte jõudnud, kuid ette nähtud, ja inimene tapetakse, et ta enesealalhoidmise kõlblikuks objektiks saaks. „Ta oleks nagu nii surnud,“ kuulsin tihti emadelt ütlushi, kes oma lapsed tapnud ja söönud olid, „ja meie võisime nii oma elu päästa,“ lisasid nad juure. Et ka sureva lapse surmamine kuritegu on, ei tule kuritegijale enesele mõttesegi, sest et tapmine harilikuks asjaks on saanud. „Kõik tapavad ümbruses,“ ütles mulle keegi lapsetapja. Kui juba oma laste kehad emadele nõnda toitmisobjektiks muutusid, seda kergem oli see ju vöörastele, ja siit oli ainult üks samm mõtteni, inimliha mitte enese toitmiseks tarvitada, vaid seda juba teiste toiduainete (väärtasjade, raha jne.) vastu ümber vahetada, ja nõnda tekkis inimlihaga kaubitsemine. Selle tegevuse edendamiseks oli

toiduainete taganöudmine, mille juures turgul mitte palju selle järele ei päritud, kust see kõik tuleb, samuti nagu vaikus ja üksindus, millest ümbritsetuna elas nälgiiv rahvas, nõnda et inimeste tapmine ja nende liha toiduaineiks tarvitamine kauemat aega saladuseks jääda võis, lõpuks ka veel suur nälgiijate ükskõiksus ja perekondade laastamine, nõnda et üksikute perekonnaliikmete kadumised iseäralist tähelepanu ei äratanud ega mingisuguseid energilisi katseid nende ülesleidmiseks esile ei kutsunud. Üksikutel juhtumistel aga omas inimlihaga kauplemine elukutseliste kuritegijate juurelisandiga iseäralise iseloomu.

Kui sügavat kahju kannibaalide hingeelu oli saanud, näitab asjaolu, et ma mõnede juures neist veel mõned kuud hiljem, pärast tegude sündmusi, selle järele, kui nad psüühiliselt näljahädadest täiesti paranenud olid, mingisuguseid sügavamaid meeleolulisi reaktsioone sündmuste meeleletutuse suhtes tähele panna ei võinud. Küsimise peale, kas nad oma teguviisi kahetsevad, vastasid nad küll, et neil kahju olevat, ometi näis aga kõige selle juures, et neid sõnu mitte mingisugune meeleliigutus ei saanud; nad läksid kohe peale seda väiklastele igapäevastele küsimustele üle, ilma et pikemalt selle juure peatuma oleksid jäänud.

Kaunis ligi seisab see küsimus, kuivöörd suggestiivne mõju antropofaagide tegutsemiste juures kaasa aitab. Ainult üks naine vastas mu küsimisele, et mõte oma last ära tappa söömiseks on tal tulnud siis, kui kuulis, et ka teised seda teevad. Kõik teised aga eitasid energiliselt kuulmise järele mõjuavaldusmõtet. Selle vastu kaudselt mängis kannibalism suggestiivselt suurt osa selles, et see mitte nälgiiva rahva osa närvilikkust märksa kõrgendas; mõnel psühopaatilikul isikul olid illusioonid, pseudo- hallutsinatsioonid ja hullustusetekujutused, milliste sisuna lapsetapmine ja antropofaagia ilmusid. Teistel juhtumistel mängis nälgiijate elus teatud osa sündmõtete ja -olude sündsaabumise mehhanismis; kuid need on ainult nälga saatvad nähtused, mis mitte nälgiijate hinge, vaid mittekannatava rahvaosa oma puudutavad.

Ajakiri „Agu“ on soliidsetele äridele väga sünnis kuulutamiseks.

Kuulutustel selles ajakirjas on kestev mõju, neid ei vaadata üks, vaid kümme korda, sest pildiajakirja ei visata lugemise järele ära, nagu ajalehte. Sellepärast kuulutage „Aos“.

Kuulutused ära anda või saata „Päevalehe“ kontori, Tallinnas.

TÕLLU ÜLESTÕUS.

Kaski künkalla kahiseb,
 Tammi tuulesse tuhiseb,
 Lähedalla leinaleppa,
 Kaugemalla ju kadakas
 Mälestusta jäädavada,
 Igavesta hingerahu
 Ladvad laulavad alati,
 Lehed päevad, ööd lubavaa
 Künkaassa puhkajale,
 Kalmussa asujalegi
 Kuningale kuulsamale,
 Tõllule tänutäheksi.

Rahvas rändab rahupaika,
 Tihti kalmukiünkaale
 Mäletama rammumeesta,
 Kiitma veela kangelasta,
 Teab, et ta ei unusta
 Unelassa uinudessa
 Astumast omile appi
 Päästma piinaja käesta,
 Sõjavõimude väesta,
 Parandama piina põlve,
 Andma aega armsamada.

Korra künkale koguvad,
 Kalmu kaldale tulevad
 Vallatumad vallapoised,
 Kõlvatumad karjapoised.
 Vaidlevad oma vahella;
 Isekeskessa küsivad:
 „Mida teeks see vana Tõllu,
 „Kõneleks see kangelane,
 „Kui ta tõuseks Toonelasta,
 „Astuks alta hauastasa?“

Vallatavad vallapoised,
 Külakarjased kisavad.
 Äkki üks see hütidemaie,
 Kõvasti kõnelemaie:
 „Tõllu, Tõllu, tõtta tänne,
 „Sõda sõidab Sõrve poole.“

Korraga mis kummitused,
 Imelikud ilmutused:
 Kaski kõigub, maa müdiseb,
 Leppa langeb, liiv libiseb,
 Üles kalmu katus kerkib,
 Murumätas see muheneb,
 Kamar kargab kõrgeesse.
 Kas mutti muhendab maada,
 Kohu kergitab kamara?

Ei mutti muhenda maada,
 Kohuta kohu kamarat;
 Tõllu tunnud tõukamista,

Kangelane kutsumista,
 Vägimeesi väljahüüdu,
 Sõjahiiu see sõnumid:
 Tabama sõdada tõuseb,
 Vaenumehi vaatamaie,
 Kodumaada kaitsemaie.
 Oma maada hoidemaie.

Päris püsti pea ju tõstab,
 Esineb kogu kehalla,
 Seisab sirgeit künkaalla
 Kahella jalalla kindlalt;
 Pelgavad puha ju poisid,
 Kardavad Manala meesta,
 Kabuhirmulla kaovad,
 Üks see lippab lepikusse,
 Teine Taara tammikusse,
 Kolmas kaugse kuusikusse,
 Neljas nurmele nissusse,
 Viies pikka pilliroogu,
 Kuues satub heinasaadu.

Vägimeesi vaatamaie,
 Silmad siia, pigud pilvi,
 Vahib läände, lõunesse,
 Idasse ja põhja poole,
 Silmab maada, silmab merda,
 Pöörab pilgud päikse poole,
 Otsib vainu, otsib ohtu
 Saaremaalta, Sõrvemaalta.
 Muhumaalta, mannermaalta,
 Otsib vete väljadelta,
 Lainete legendikulta,
 Ei leia sõjasta suitsu,
 Ei verevalamistagi,
 Ei näe rahva riisumista
 Ega linna laastamista.

Nüüd Tõllu tõrelemaie,
 Ähvardust avaldamaie:
 „Narrinud olete minda,
 „Valetanud vangki viisi,
 „Üles petnud puhkamasta,
 „Äratanud hingamasta;
 „Teid seepärast vale võtku,
 „Pettus teiessa püsigu.
 „Narrideksi naeretagu,
 „Teida palju pilgatagu.
 „Uues' heidan uinumaie,
 „Toonelasse tukkumaie,
 „Enam enne ei ma ilmu,
 „Appi rutta rahvaale,
 „Kui on verda veermeeni,
 „Jalapõiani punasta.
 „Hurmet aina sääredeni,
 „Kutsuge sadagi korda,

„Ehk paluge tuhat korda.
 „Enam enne ei ma ilmu
 „Petista suguda päästma,
 „Kui see kuuski kannab lehti,
 „Mändi õunu maitsevaida,
 „Käbisida kannab kaski,
 „Tammel okkad uhkuseksi.
 „Siis vast aega appi tulla,
 „Aidata hädaalusta.

Haudaje vajub tagasi
 Kaob kalmu künkaasse.
 Muru matab jälle kalmu,
 Edasi kahiseb kaski.
 Kõik on jälle vana viisi,
 Ei tunneta tõusu jälgi
 Ega nähta ärke märki.
 Mühin Tõllu veel mäletab,
 Meelde töotusta tuletab.

Üles kirjutanud M. J. Eisen.

LORD NELSONI VIIMANE ARMASTUS.

SCHUMACHERI AJALOOLINE ROMAAN.

Tõlkinud E. J.

Kakskümnesüheksas peatükk.

25. jaanuaril sai Ruffo pidulikult audientsil kuningalt volituse, mis teda Neapeli asekindraliks nimetas. See andis talle piiramatu õiguse igasuguseid abinõusid tarvitusele võtta, mis aitaks tõsta usku ja kaitsta eriomandust, isiku elu ning perekonna au. Omal äranägemisel võis ta iga süüdlast karistada, kohtunikke ning ametnikke vabastada ja teisi nende asemele määrata. Kõik väeosad oma komandantidega seisisid tema teenistuses; kõik kuninglikud kassad olid tema ees avatud.

Muutmatult oli Ferdinand Ruffo volituskava vastu võtnud, ainult ühe väikese märkuse juure lisanud.

„Teie eminent teatab mulle täpselt kõik, mida oma võimupiirides kinnitanud olete ja mida kinnitada kavatsete aegsasti ette, et võiksin Teile oma lõppotsust ja järgnevaid käskusid teada anda.“

Esimese varustusena lasi Ferdinand Ruffole 3000 dukatit välja maksta, järgmised 500 pidi ta Messiina ülemlaekahoidjalt Taccone'lt saama. Peale selle määrati talle kuus toetusrahaks 1500 dukatit. Adjutantideks anti talle Malaspina. Messiina komandandile, kindral Danerole tehti ülesandeks sõdurid, sõjariistu ning muid sõjavarustusi muretseda.

Kas Ruffo seda umbusaldust ei mõistnud, mis valitsuse lisamärkuses peitus, ja selles, et talle nii vähe raha tarvitada anti? Ilma et ükski lihas tema näos oleks liigahtunud, võttis ta volituse vastu, tänas Ferdinandi suure usalduse eest ning lubas Maria Carolinale iga aeg täpseid teateid oma tegutsemisest saata. Samal päeval asus ta teele Messiinasse.

Messiinas salgas aga Taccone käsu saanud olevat Ruffole 500 dukatit välja maksta, kuna Danero linna julgeoleku pärast ühtki meest ega miskit sõjavarustust ära anda ei tahtnud. Mõle-

mad pidid ses asjus esiti Palermost järele pärima.

Vastust ootamata lähenes Ruffo Malaspina maale. Lipp, mis tema väiksel laeval lehvits, näitas ühel pool kuninga vappi, teisel pool püha ristiga pealkirjaga *In ha signo vinces*.

Ristisõda patriootide ning jakobiinlaste vastu. . .

Lõunaveeres Kalaabrias La Catona juures randus Ruffo ning asus oma venna hertsog Baranello lossi elama. Sealt saatis ta piiskoppidele, preestritele ning kloostritesse manifeste laiali, õhutas rahvast usu, isamaa ning kuninga päästmiseks sõjale, kogus sõjariistus salke enda ümber. Kõikidele lubas ta tasu, leiba, ulualust ning teenistust. Et endale tarvisminevat raha muretseda, rekvireeris ta ühes vennaga nende omanikkude varandused, kes eemal prantslaste kaitse all elasid.

Edu oli suurepärane.

Preestritest juhata tud, ennast pealeõmmeldud valgete riside tõttu sanfedistideks — usu eest võitlejateks nimetades, voolasid mehed koguduste kaupa Ruffole oma teenistust pakuma. Neile seltsisid maaomanikud, vaimulikud, käsitöölised, väejooksikud ning kõiksugu kurjategijad. Valimatult võttis Ruffo kõiki oma ristilipu alla vastu ning nimetas nad pühalikus jumalateenistuses armata cristiana'ks — usuväeks!

Siis asus ta teele, saates Malaspina mingil ettekäändel Sitsiiliasse tagasi. Linn linna järele langes tema kätte, igale poole valgusid tema väed maad mööda laiali. Kõikjalt voolas poolehoidjaid juure. Asjata saatis kindral Macdonald, Championneti järglane, Neapelist üleskutsed laiali, ajas inglaste ning kuninga pooldajaid maalt välja, kuulutas nende varandused riigi omaks. Röövides, põletades, tappes aeles „armata cristiana“ edasi, võitis küla küla järele, linna linna peale, kuni välja

AUTO LEVIMINE 30 A. JOOKSUL.

Pildid Pariisist, Ooperi platsilt.

Üleval: Mitte üht autot — 1893. All: Mitte üht hobust — 1923.

Aadria mereni jõudis. Venelased ning türklased ilmusid Manfredoonia lahte, kuna Briti laevad Neapelile lähenesid, et sealt patriootidele tee kinni panna. Foggia, Apuulia, viimne vabariigi linn langes; Aversa, mis Neapelist veidi põhjapool, alistus kuningale.

Uhtaegu saavutasid venelased ning austerlased Põhja-Itaalias Suvorovi ja Kray juhatusel hiilgavaid võite. Ahvardasid isegi Rooma.

Macdonald ei julenud enam Neapeli jääda. Määrates Sant Elmo ülemaks Mégéant'i ning jättes ta nõrga sõjaväega kindluse, pages ta

Eeskujuks kõikidele ohverdas domenico Cirillo kogu oma varanduse vabariigi päästmiseks: loobus igasugusest tasust, mida talle arstliku abiandmise eest pakuti.

* * *

Vahetpidamata tungis „Armata cristiana“ edasi.

Erutavad teated „Galispast“, suurest Prantsuse-Hispaania laevastikust, mis lord Saint-Vincenti poolt takistamatult Gibraltarist läbi oli tunginud ja Neapelile suundusid, kiirus-

Kardinaal Fabrizz Ruffo tulek Neapeli 15. juunil 1799.

(Romaani juure „Lord Nelsoni viimane armastus“.)

ise põhjapool. Patriootid ja Parthenopi vabariik jäid saatuse hooleks...

Võorastevastaste partei rõõm oli Neapolis suur; suur nende vaimustus vabariigi ideaalide ees. Radikaalne patriootide partei võttis ülemvõimu enda kätte, heites vastased seadusandlikust kogust välja, tagandas endise sõjainistri ja nimetas selle asemele Caracciolo. Neapeli kaks kuulsamat daami käisid majast maija, korjasid kulda, hõbedat ning kalliskive ja asutasid selle eest kolm leegioni veteraane. Et lazzarosid oma poole võita, korraldasid nad avalikkudel platsidel loenguid inimeseau, vabaduse tähtsuse ning vennaliku armastuse üle.

tasid Ruffot edasi minema ja Neapeli peale tungimisele valmistuma.

Kuid seal saabus Palermist kiirkäskjalg. Ferdinand teatas Ruffole kroonprintsini ning Nelsoni ilmunisest Neapeli lahte ja käskis teda seni igasugustest pealetungimistest loobuda.

See ei kõigutanud Ruffot silmapilgukski. Kolmeteistkümnenadal juunil vara hommikul andis ta käsu pealetungimiseks.

Vene-Türgi väeosade kui ka Briti-Sitsiilia laevastiku toetusel kapten Foote'i ja krahv Thurn'i juhatusel heitis „Armata cristiana“ Neapeli peale, lõi patrioote ja sundis Caracciolo suurtükilaevu taganema.

Järgmine päev jätkas eelmise tööd. Viimne vabariigi korpus aeti Torre del Greco juures

laiali, Castellamare kindlus ja Revigliano saar võeti. Juba tormasid lazzarod võiduhõisketega ning kuningat elada lastes linna tänavatel, tapsid prantslasi ning nende sõpru, tungisid nende majadesse, röövides, hävitades ning tuld süüdates.

Samal minutil saabus teine käskjalg Palermost. Jälle sundis Ferdinand Ruffot Neapeli pealetungimisest loobuma, kuni Nelson oma laevastikuga lahte ilmub.

Kardinaal vastas, et ta Nelsoni tulekule rõõmuga vastu vaatab, eriti seepärast, et linna rahvast ja „Ar mata c r i s t i a n a“ metsikuid elemente paremini kammitsas hoida.

Siis jätkas ta pealetungimist.

Viieteistkümnendal ajas ta oma salgad linna südamesse, võitis tänava tänava järele. Kuna rahvas teist korda sel aastal haritlaste verd valas, saabus kolmas kiri Palermost. See oli Maria Carolinalt.

Kuninganna usutas Ruffot, et see linna igasugusest rüüstamisest ja verevalamisest säästaks. Prantslasi pidi ta Sant Elmost vabalt lahkuda laskma, kui need nõus on kõike sõjamaterjaali puutumatuks maha jätma. Kuid Neapeli mässajatega ei pidanud ta mingisuguseid läbirääkimisi algama. Nende üle tahtvat kuningas ise kohut mõista.

Kuid vaatamata selle hoiatuse peale, astus Ruffo järgmisel päeval siiski Sant'Elmo ülema Mégéant'iga ja Nuovo ning Uovo kindluste patriootidega läbirääkimistesse. Prantsuse-Hispaania laevastiku tulekut oodates, olid vastased silmakirjaks nõus alla andma. Et aga rohkem aega võita, palusid nad neli päeva sõjariistaderahu.

Ruffo oli nõus, Foote aga seisis vastu, kui kardinaal talle selgeks tegi, et nad seeläbi aega võidavad oma batareisid ja suurtükilaevu korda seada, kui Nelson tulema ei peaks ja Prantsuse-Hispaania merivõim ennast näitaks.

Õöl kahekümnesimese ja kahekümneteise vahel teatas Ruffo oma vastastele lõpuliku kapitulatsioonitexti.

„Nuovo ja Uovo kindlused lähevad kõige toidu- ja sõjamoona kätte. Mõlemate fortide garnisonid võivad täielikus sõjaväelises aus kindlusest lahkuda ja peavad oma sõjariistad alles merekaldal käest andma. Kindlusevägi kui ka kõik teised sealsed elanikud võivad garnisonidega ühineda ja Prantsusmaale sõita. Isiku- kui ka eriomanduse puutumatus on mõlemis fordis kindlustatud. Salerno ülempiiskop, marchal Micheroux ja Avelino piiskop jäävad seniks Sant'Elmosse pantvangidena, kuni pagulased laevadele on mahu-

tatud. Kõik pantvangid ja arreteeritud isikud teistes kindlustustes vabastatakse jalamaid.“

Kõik tarvisminevad allkirjad olid kapitulatsioonitextil koos. Ainult Foote kõheles.

Teda valdas kahtlus, mis küll tema admiraal patriootidele nii soodsa akti kohta ütleb. Kuid Nelson oli kaugel. Alles mõne päeva eest teatas Thurn, et Nelson Neapeli poole oli purjetanud, kuid äkki lääne poole suundunud. Kas sundisid teated Prantsuse-Hispaania laevastikust Nelsoni Sitsiiliasse tagasi sõitma või tahtis ta avaral merel otse vaenlastele peale tungida? Kui Nelson vahest kaotab, vaenlased Neapeli jõuavad — kas ei ähvarda teda ja Thurn'i siis suur hädaoht. Kas ei lange siis kogu vastutus selle peale, kes keeldus lepingule alla kirjutamast?

Ka oli aseadmiraalil piiramatu voli, pidi oma kuninga soove ning plaane kõige paremini tundma...

Teist korda kirjutas Foot alla.

Saatis sellest aga kohe kapten Hoste'ga Nelsonile teada ühes lepingu ja kardinaali saatekirja ärakirjaga...

Ja Caracciolo?

Mõne päeva pärast ilmus Ruffole tema sugulane vürstinna Motta-Bagnara külla, kes oli tulnud oma onu juure Caracciolo eest paluma.

Peale Vigliena kindluse langemist oli Caracciolo madruse riides Neapeli hiilinud ja vürstinnat palunud Ruffolt küsida, mis tema meelest parem oleks, kas jääda või põgeneda.

Vürstinna oli väga ärritatud, palus Ruffot õnnetut oma kaitse alla võtta. Aga samal hetkel, kui kardinaal vastata tahtis, tõi kiirkäskjalg Palermost kirju.

Maria Carolina kirjutuste hulgas olid paar lauset eriti tugevasti alla tõmmatud.

„Ainult ühele ei pea osaks saama Prantsusmaale põgeneda — see on autu Caracciolo. Tema tunneb iga viimast kui peiduurgast Sitsiilias ja Neapolis, ning võiks selle läbi meie julgeolekule ohtlik olla.“

Sama kordas ka Ferdinand.

Ruffo vajus mõtetesse, näis vürstinnat unustanud olevat.

„Ja Caracciolo?“ küsis Motta-Bagnara lõpuks. „Mida pean talle ütlema?“

„Che fugga! Ta põgenegu!“

Kolmaskümnes peatükk.

Teade Prantsuse-Hispaania laevastiku läbisõidust Gilbraltarist, oli Palermo kuninghoovi

hirmu ning ahastusse viinud. Milliseid plaane jälgis vaenlane? Tahtis ta Neapeli lõpulikult oma alla võtta? Sitsiiliasse tungida? Kui ta suurema maaväe ühes tõi, oli igasugune vastupanek asjatu. Ka Nelson ei suutnud siin aidata. Ainult „Vanguard“ seisis sadamas, teised laevad olid kõik väiksete salkadena laiali paisatud.

Nagu Bounaparte lahkumisel Toulonist oli see; iga tund võis hirmsaid üllatusi tuua.

Ruttu Troubridge'i ära kutsudes, ainult Foote'i Neapeli jättes, kogus Nelson kõik Briti laevad, aetas admiraallipu „Foudroyant'ile“ ning valis Maritimo Sitsiilia läänepoolses osas oma toetuspunktiks, kus vaenlast vastu võtta.

Kümme päeva ristles Nelson. Kuid ükski vaenlase puri ei näidanud ennast. Murelikult tuli ta Palermosse tagasi...

Mida tema Emmalt Neapeli kohta kuulis, kasvatas aina tema rahutust.

Vahetpidamatult oli Ruffo edasi nihkunud. Iga sammuga muutus tema ülalpidamine kahtlasemaks. Ikka harvemini ning harvemini saabusid temalt teated ja needki olid puudulikud, käsitasid vaid tähtsusetuid kõrvalasju.

Kas ei olnud Emma, kes tol korral, minutilisele joovastusele alistudes, Ruffo kohta kõiksugu äraandlikke plaane luuletas, kogemata vahest tõtt kõnelenud? Ehk ihaldas Ruffo tõesti endale või ühele oma vendadest kuninga krooni? Viimne aeg oli käes, millega kahemõttelist lüüa.

Nelson pidi kahtlemata Neapeli purjetama.

Ka Inglismaa huvid nõudsid seda.

Kas ei teatanud Foote suurtest laevaehitustest Castellamares, mis Caracciolo seal ette võtnud? Kas ei olnud see äraandja ise Thurn'i, Minerva'le suurt kahju teinud? Kuis siis, kui Prantsuse laevastik Neapeli ilmub, Foote'i ja Thurn'i allaandmisele sunnib? Ütleks Caracciolo ära temaga ühinemast. Sitsiiliasse ja Nelsonile peale tungimast?...

Veel samal päeval peeti kuninga juures nõu. Kõik, mida Nelson nõudis, täideti. Ferdinand andis talle piiramatu voli ilma ühegi vaheltungimiseta. Ainult kroonprints pidi ekspeditsioonist osa võtma, et Ruffo mõju vähendada. Kuid Nelson ei pidanud tema nõuandja, vaid otse tema juhataja olema.

Ühtaegu läks kiirkäskjalg Ruffole teatama, et see Neapeli pealetungimisest loobuks, kuni Nelson kroonprintsiga kohale jõuab...

Kolmeteistkümnenda juuni õhtul asus Nelson kroonprintsiga teele. Tuul oli päri. Nelikümne kaheksa tunniga loodeti Neapeli jõuda...

Neljateistkümnenda hommikul oli Nelson jälle Palermos.

Teel olid „Bellerophon“ ja „Poverful“ talle lord Keith'ilt käsu toonud, kes krahv St. Vincent'i haiguse tõttu Vahemere laevastiku komando enda peale võtnud. Admiraal teatas, et tugev idatuul teda takistavat Prantsuse laevu jälgimast, kui need Toulonist peaksid Sitsiilia poole välja sõitma. Kuna viimane tõenäitlik on, olgu Nelsoni tähelepanu tervenisti tähtsa saare kaitse peale juhitud.

Ettevõtte Neapeli vastu pidi edasi nihutama, võib olla üsna kõrvale jäetama. Kiirelt saatis Nelson kroonprintsiga maale.

Emma nägi Nelsoni ainult mõne silmapilgu. Ta näis talle sootu muutununa. Tema raske-meelsus oli kadunud, tumedad kaalumised rõõmu eest taandunud. Lahing avaral merel, vaenlasega silm silma vastu — kas põlnud see hoopis midagi muud kui kaval võitlemine pappidega ning jakobiinlastega, kusjuures kunagi kindel ei tohtinud olla, kui kaugele minna võis, ilma oma nime määrimata?

Uuest Abukirist kõneles Nelson. Põles võitlushimust ning rõõmsast ootest. Naerdes jättis ta Emma jumalaga. Asus Maritimos teele...

Kuid kahekümnekesimesel randus „Foudroyant“ jällegi Palermo lahes.

Nelson tuli maale, sõitis Emma ning sir Villiamiga majasteetide juure. Saatus ise näis Bourbonide tuleviku tema kätte annud olevat. Päev enne seda oli ta Keith'ilt käsu saanud Neapeli purjetada ja seal vaenlast oodata, kelle eesmärk nähatavasti linna võtmine oli.

Ferdinandi ja Maria Carolina poolt võeti see teade rõõmuga vastu. Aga kui Nelson kroonprintsiga ühes palus tulla, kokkus kuninganna, ega annud luba. Tohiti kroonprintsiga merilähingu ohtudesse saata?

Ka Nelson nägi, et see võimatu oli. Palus vähemalt Actoni või mõnda volitatud ministri ühes anda, kes teda kui võhikut Neapeli oludes ning seadustes suusõnalistes ning kirjalikkudes läbirääkimistes toetaks, teda vaelevõtete eest hoiataks.

Rutuga kutsuti riiginõukogu kokku. Kuid Acton vabandas end oma haiguse tõttu, teised leidsid igauks põhjusi, mis neid takistasid seda ülesannet oma peale võtmast.

Kolm tundi kestis nõutlemine. Siis lõppes Emma kannatus. Ta teatas, et ta valmis on ühes Nelsoniga minema.

Silmapilguks valdas kohmetu vaikimine kõiki koosolijaid. Kui aga Maria Carolina oma sõbrannat kaelustas, Ferdinand teda nii suure ohvrimeelsuse eest tänas, kogusid kõik tema ümber ning kiitsid tema vahvust...

Ka sir Villiam hääletas kaasa. Kuid ainult sel tingimisel, kui teda ühes lubatakse minna.

Kohkunult vaatas Emma talle otsa. Tema peale ei olnud ta mõtelnudki. Oli endale nädalaid kestvat üksiolemist Nelsoniga ette kujutanud; uhkeid päivi täis ühist tööd ning ohti, pikki öid täis armastust, mis Castellamare õnerikastele öödele sarnaneksid...

Ja nüüd astus selle rauga kogu jälle vahele. Ikka, kui Emma oma saatuse enda kätte tahtis võtta, kerkis ta üles, pani oma õiguse tema kohta maksma.

Siiski imelik — kunagi ei astunud sir Villiam talle takistavalt teele ette. Toetas vaid tema sõprust Nelsoniga. Ei olnud enne rahu annud, kuni nad ka Palermo ühise katuse all elasid. Oli ta pime kõigele sellele, mis tema ümber sündis? Või kartis ta avalikku skandaali, mis teda kohustaks Emmast ning Nelsonist lahkuma?

Emma ei mõistnud teda. Oli ammu lakanud tema üle mõtlemast. Elas vaid omas armastuses muretult päevast päeva.

Ja mida võiski sir Villiam temale teha? Kunagi ei jätaks teda Nelson...

Ning uus lootus hiilis Emmasse, pani tema hinge üleni leegitsema. Kui õnn neile osaks laseks saada vaenlase laevastiku kohata... et nad lahingu koos läbi teeksid...

Vahest saavutab sõjariistade mürin, kuulide vingumine ja tuhatkordselt allalendav surm seda, mida torm ei suutnud...

* *
*

Neapeli poole...

Kunagi ei olnud Emma Nelsoni nii ärritatuna näinud, kui selle sõidu kestes. Ta ei söönud, ei maganud. Kaebas vahetpidamata „Foudroyant'i“ aegluse üle.

Alati pidid sir Villiam ja Emma tema juures olema. Nagu kardaks ta üksi olla iseendaga. Isegi lühikestel suviöödel ei tahtnud ta nendest lahkuda. Läks sir Villiam, väsimusest valdanud, puhkama, siirdusid tema silmad paludes Emma peale.

Ja tema, — ah, meeeldi täitis ta selle palvet. Hiilis niipea, kui sir Villiam magama oli jäänud, tema kajuti. Lendas hingetult, kirest hõõgudes talle kaenla.

Nelson aga — kesk suudluste joovastust, kargas ta äkki püsti, vabastus Emma kätest, vajus sügavasse mõtiskeluisse. Siis hakkas ta Neapelist kõnelema.

Kuis leiab ta selle? Kaupleb Ruffo juba kindlustega? On ta vahest lepinguid sõlminud, mis kuningriigi tolmu paiskavad? Mis aga vaatamata selle peale, siiski lepingud, tehtud kuninga nimel?

Muidugi, Ferdinand oli head soovinud. Oli Nelsoni sellega austada tahtnud, et ta kõik tema hoole oli jätnud. Seeläbi oli ta aga kogu vastutuse Nelsoni peale veeretanud. Võis teda alati süüdlaseks pidada.

Kui midagi aimatud juhtub, mis teda autuks teeks, tema noort kuulsust määriks...

Mida teha? Mida teha?

(Järgneb.)

METSA VÜRST.

DAANI KIRJANIKU HELGE KAARSBERGI JÄRELE J. R.

Noasepp Ahli jutustab:

Kord pärast lõunat istusin ma oma onni ees ja olin natukeseks ajaks tukkuma jäänud. Kalurid olid merel ja uulits inimestest tühi. Minu kitsed närisid onnide vahel rohtu, Hiina kullasepa Sing Schang'i kass lamas päevapaistel oma peremehe ukse ees ja kanad vihtlesid uulitsal pehmes liivas.

Üsna kaugelt, sealt kus uulits ainult lihtne tee on, tuli üks mees. Tema kõnnakust võis kohe aru saada, et ta võõras oli.

„Kust sa tuled?“ küsisin ma temalt sõbralikult, kui ta minu noapoe ees seisis.

„Kaugelt metsast,“ vastas ta, peaga sinna poole näidates, kust ta oli tulnud; ta ei saanud käega mitte näidata, sest tal olid mõlemad käed sügaval püksitaskutes; nõnda hoidis ta pükse üleval.

„Ära mine minu onnist mööda,“ ütlesin mina ja tegin talle oma pingi peal ruumi.

Ta küsis mult küla nime; ma ütlesin nime ja andsin talle teed ja sigarette.

Noasepp Ahli jätkas: „Ma jutustasin võõrale oma küla saatusest, kaluritest ja Pungullo Tjintanist. Siis pööras minu vaene lõhkikistud jalgadega ja paistetanud varvastega külaline end minu poole ja ütles: „Kang Mas, tohin ma sulle jutustada, kes ma olen ja kust ma tulen?“

Ma nikutasin pead, ja mees hakkas jutustama: „Mult varastati minu riis ära, minu sarong ja minu särk ja kui ma nälja ja öökülma pärast nõrkema hakkasin, kaebasin ma oma häda „assistent Tuanile“ (Hollandi valitsejale); tema ütles ainult, et see eeskirja vastu käiks, kui ta mulle sel kuul veel riisi välja annaks.

Keegi ei tahtnud minu naisele ega minule

natukenegi süüa anda ja keegi ei tahtnud meile raha laenata, et me selle eest midagi oleks võinud osta; nii istusin ma jälle — ma olin hull nälja pärast, Tuani ukse ette. Kui ta mind nägi, riidles ja karjus ta ja lõi rusikaga vastu kirjutuslauda, et mind ära hirmutada; aga nälgi tegi mind julgeks ja häbematuks, ja ma jäin istuma, kuni ta ennast oli väsinuks karjunud. Kui ta mind küllalt oli seaks, lurjuseks ja rõõvliks söömanud, mida ta ju alati tegi, küsisin temalt, mis ma tegema peaksin, et natuke süüa saaksin — varastada ei tohi ju meie politsei pärast mitte.

Natuke lepitatult tõusis ta kirjutuslaua äärest üles ja viskas mulle ühe valge sigareti. Ma tänasin muidugi, ütlesin aga, et see minu kõhtu täita ei või.

Minu naine hoidis ennast kaua aega kohvi abil jalul, aga seda ei võinud mina mitte, kui iga päev mitu tundi oma maakirvega tööd tegema pidin. Siis küsis assistent:

„Kui vana on sinu naine?“ „Seitseteist aastat“, vastasin mina. „Kui sa täna õhtul täie kõhuga magama tahad minna, siis laena mulle oma naine üheks ööks“. — Ma läksin metsikuks viha pärast assistendi vastu ja oma naise vastu.

Jälestus elu vastu, jälestus kõigi vastu kees minu südames ja mõttes nägin ma, kuidas minu sõrmed tema, valge mehe kõri ümbert kinii võtsid. Ma tahtsin verd näha; magusa, punase, hüübivad vere lõhna tunda ja peaaegu oleks ma oma terava põueoda tema — pagana — rasvasesse vatsa lõõnud. Ma taltsutasin ennast siiski — see sündis kõik päise-päeva ajal, läksin koju oma naise juure ja ütlesin: „Radi, tahad sa nii palju sööki saada, kui sa aga õgida jõuad?“ Tema silmad sädelesid, kui ta vastas: „Ma olen väga näljane ja tahaksin hea meelega midagi süüa, ja tahaksin sööki sinuga jagada, aga kuidas võime meie süüa saada, Varidjan? Bambuse pilliroos ei ole ju enam raha.“

„Sa pead ainult täna öösel assistent Tuani juures magama, ütlesin mina, ilma et talle otsa oleksin vaadanud, sest mul oli häbi.

„Sa ütlesid aga ise, et sa mind ära tapaksid, kui ma sulle üks ainuke kord truuduseta oleksin,“ ütles ta.

„Tahad sa seda teha või ei taha sa seda mitte?“ küsisin mina, ja tema sai aru, et see minu soov oli ja ta nägi, et minu silmist paistis — verijanu.

„Ja, sinu pärast tahan ma seda teha, Varidjan,“ vastas tema. „See on hea, Radi! Me vihkame ju mõlemad seda valget saadanat. —“

Õhtul läksime mõlemad Tuani maja juure. Tuan tuli magamisülikonnas välja ja vaatles

Radit oma metssea silmadega, nii kuidas keegi teine pole julenud talle seni otsa vaadata.

„Tervitan sind, Tuan! Siin ma olen oma naisega. Aga anna meile enne süüa; me oleme näljased,“ ütlesin ma.

Aurav söök oli juba paari kaussi valmis pandud. Me istusime köögi ette ja sõime nii palju kui aga jõudsim; Tuan seisis juures ja vaatas pealt.

Kui me valmis olime, nikutasin ma Radile peaga, tema pühkis sõrmed oma sarongi külge puhtaks ja tõusis üles.

Ma palusin Tuanilt kuu lõpuni riisi, tema läks ladusse, kus ta 7 kuni 8 kilo riisi ühte kotti pani. Kui ta jälle välja tuli, vaatas ta hinnates koti ja Radi peale. „Ah, olgu,“ ütles ta, viskas mulle koti kätte ja lükkas Radi maija.

Üks tund enne päikesetõusu hiilisin ma nende juure tuppa.

Tuan magas — muidugi.

Radi lammas ärkvel ja vaatas mulle otsa, kui ma voodi kohale kummardusin. „Tema enne,“ sosistas ta.

Ma lõin oma põueoda Tuanile kõrri. Veri purskas haavast. „Sellest on talle veel vähe,“ ütles Radi. „Saadan niisugune,“ sisises ta ja tõmbas Tuanil põidlagu kurgu lõhki.

„Nüüd tapa mind ära,“ ütles ta sõnakuulelikult.

Ma suudlesin tema otsa ja lõikasin siis tema kaela läbi. —“

Kui minu külaline seda jutustas, tõusis ta üles ja tema silmad särasid uhkuse pärast. Tahmata piilusid noa poole ja nihkusid pingi peal natuke kaugemale, et talle ruumi teha.

Minu külaline jutustas edasi:

„Kui tagaetav antiloop jooksin ma üle riisiväljade ja rohuga kaetud steppide. Ma põgenesin, mitte hirmu pärast politsei ja surmanuhtluse ees. Ei, alles nüüd, kus ma oma valgete peale väljakallatud kättetasu olin nautinud, nende valgete peale, kes meid kuliorjusse olid meelitanud, kes meilt kodu ja kodumaa olid varastanud; alles nüüd oli mul süda kerge. Ma tahtsin vabadust ja rahu.

Dshunglid said mulle koduks. Linnud laulavad mulle, malailaste liimistelt linnupüüdmise varrastelt toon ma enesele lindude liha ja nende mõrdadest kalu. Ma tunnen metsa paremini kui ükski teine. Tiiger on minu vaht ja ahv minu sõber.

Ma olen metsa radjah (vürst) ja keegi ei taha mult seda seisust ära kiskuda.

„Oled sa näljas, minu sõber?“ küsisin ma. Ta nikutas pead: „Seda küll. Üks praetud part kosutaks mind õige tublisti.“

„Keegi ei pea ütleva, et üks külaline süüa

saamata nuga detegija Ahli majast lahkunud.“ vastasin mina ja lõikasin ühel pardil pea ära.

Minu külaline istus mati peale ja pani karvased ahvijalad risti. Ta murdis rinna ära ja närts selle kallal, ühtlasi jutustas ta edasi:

„Aasta ja kümme päeva on sest mööda, kui ma viimast korda korralikku teed mööda üle haritud välja läksin.

Varjatud, pimedad metsaraad on minu tee. Jalgsi olen ma sügav-sinise Toba järve juurest, mille selges vees kuldkala mängib, sinu külani rännanud. Olen kõmisevatest koskedest ja sügavatest, mudastest jõgedest läbi läinud, millele põhi habemikke, sammaldanud, sajaaastaseid koletisi varjas.

Metsikutelevantide karjad rajasid mulle saja hiigla jalaga teed läbi kõrge metsa ja põõsate. Kuuvalgetel öödel kuulsin ma, kuidas

võitlejad pead paukudes vastastikku löid, kui nad emase pärast võitlesid. Olen nende värisvat valuröögatust kuulnud, kui nad vaenlaselt purustava lofilöögi saavad.

Tapiirile olen ma oma põueoda südamesse puurinud. Metsaelanikud olid minu naabrid, kui ma tihedates puudelatvades elasin.“

Minu külaline vaikus natuke aega ja siis, kui ta pardi rinnaluu katki murdis, heitsin ma piiluva pilgu tema pükste peale. Need ei näinud mitte nii välja, et nad oleksid metsinimese elu läbi teinud.

Minu külaline pani pardikondi kõrvale, ta märkas minu pilku ja ütles: „Kui ma niisugusesse kohta tulen, kus inimesed elavad, siis olen ma korralikult riides. Metsades on metsiku bannaani rohelised lehed minu ülikond ja õitsevad väänid minu püksirihmad.“

MÕNDASUGUST.

Sensatsiooniline ülesleidus inseneeri-asjanduse alal.

Schiffersteini võnkumised.

Looduse nähtustes mängib suurt osa rütmiline võnkumine.

Kogu energia liigid avalduvad rütmilistena lainetustena. Ühtesid neist nagu valgust, soojust ja häält võtame meie oma meelte abil vastu, teiste — elektri võnkumise (traadita telegraafi ja telefoni) olemasolus veendume eririistade abil.

Kõiki neid võnkumise liike mõistis inimene tundma õppida ning kasutada. Vaadates meie optika ja muusikariistu näeme, et nad kõik on ehitatud valguse ja hääle lainetaolise rütmilise võnkumise seaduste alusel. Raadiotehnika aga — põhjeneb täieliselt rütmiliste võnkumise seaduste peenel tundmisel ja tarvitamisel.

Peale ülalnimetatud lainete on veel üks liik rütmilisi võnkumisi, mis seni raskesti seletatav ja tehnikeritele palju raskusi ning vahestki vastumeelseid üllatusi sünnitanud. Need on mekaanilised võnkumised ehk „võnkumise kiikumine“ nagu neid uurijaise, Saksa inseneer Heinrich Schifferstein, nimetas.

Kujutame endile hari-likku kiiku. Et seda käima panna, peame esimesel korral kaunis suure jõupingutuse tegema. Käis kiik aga korra edasi ja tagasi, jõudes uuesti esialgsesse kohta, siis tarvitseb ainult hoopis tähtsusetu jõupingutus teha, et kiik kõrgemale käiks; korrates aga peri-

Inseneer Schifferstein.

2) Peitel 10 hob. jõulise elektromootori ja elastilise sidemega. See peitel lööb läbi paksu terasplaadi, olgugi, et mootor liig väike on.

oodiliselt seda jõupingutust, võime kiike hoos kergesti viia kõige kõrgemale tipule, mis üldse võimalik. Nii siis seisab mekaaniline rütmiline võnkumine selles, et kui mõnele vabalt rippuvale kehale hoop antakse ja perioodiliselt tõukeid korratakse, siis hakkab keha rütmiliselt kõikumama: tema võnkumine (ehk kõikumine) suureneb järjest, ja lõpuks võib saabuda moment, mil võnkumine nii tugevaks kasvab, et keha purustab. Ajalugu toob selle kohta mõned õpetlikud näited: aastal 1825 kogus Nienburis Saksamaal rippuvale sillale rahvahulk, et hertsogi tervitada. Kui muusikamäng kuuldus, hakkas publikum meloodia taktis keha kõigutama. Rütmiline liikumine andus edasi sillale ja kasvas sellevõrra, et korruga katkes sild, mis va-

remalt kanda suutis ühekordset raskust, ja 50 inimest uppis. Teatavasti keelatakse sõjaväesalkadel üle silla minnes sammude sisselangemisele. Kuid mitte ainult jalaväesalgad ei ole sildadele hädalohtlikud: üle Egiptuse silla Petrograadis läks väike ratsasalkkond; juhtumisi sammusid hobused, kui just mitte taktis, siis õieti rütmiliselt, ja sild varises kokku.

Esimese torni, Naenis, mis traaditu telegraafi antenni toetamiseks ehitati, kõigutasid ja murdsid maha regulaarsed tuulehoo.

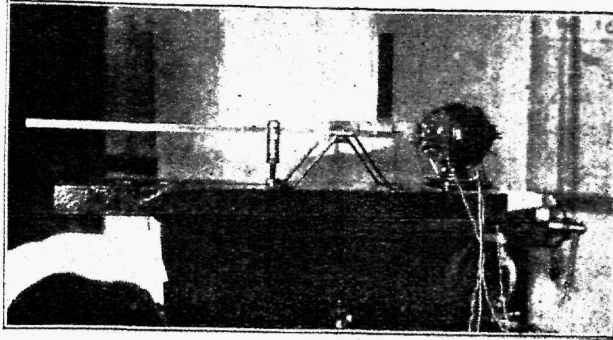
Raske on üldse arvata kõiki neid juhtumisi mil

mekaanilised võnkumised konstruktoritele ja inseneeridele väga raskeid pahanusi sünnitasid. Lõpuks hakati neid möödapääsematuks halbuseks pidama ja püüti nende kahjulikku mõju võimalikult vähendada, kuid täieliselt kõrvaldada seda ei suudetud. Mekaaniliste võnkumiste matemaatiline väljaarvamine ja nende kasutamine tehnilisteks otstarveteks — see on nimeetatud inseneer Schiffersteini teenus, kes leiduse tegi, et tehnilised võnkumised samadele seadustele alluvad ja välja arvatakse samade vormelite abil, nagu ju ammu tuntud elektri võnkumine.

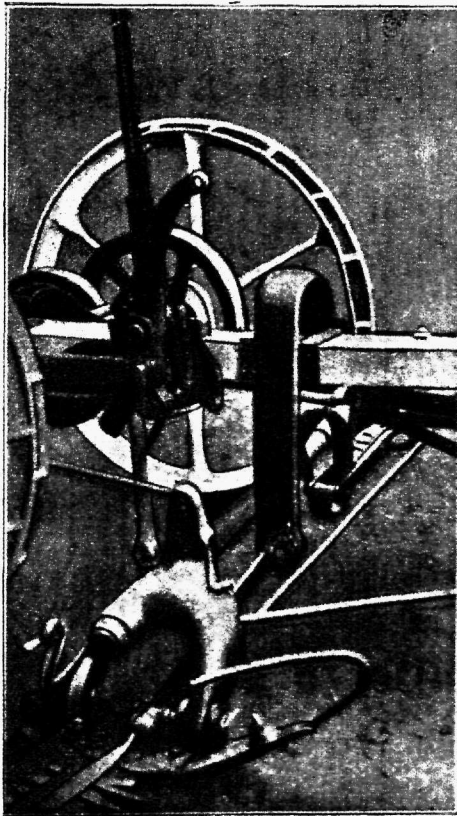
Tema ehitas masinad milles suur kokkuhoidmine jõutarvituses (kuni 60%) saavutatakse. Iga ta masina peaosaks on mootori elastiline ühendus masina osaga, mille ta käima paneb ja mis tööd teeb. Selleks elastiliseks ühenduseks on üks ehk paar vedru, mis valitud vastavalt mootori järele ja ta pöörlemise kiirusele; see ühendus annab masina töödtegevale osale rütmilise võnkumise, mis aegamööda suure jõu omab, saates korda tööd, mille täitmiseks ilma selle elastilise ühenduseta oleks vähemalt kaks kord tugevam mootor tarvis läinud. Nagu teada, oli aurumasinates ja „Dieseli“ mootorimasinates suureks paheks raske kolbide mass, mis edasi-tagasi ja iseäranis üles-alla liikusid. Neid masinaid saaks paremini kasutada, suurendades pöördearvu minutis; selle juures omab aga kiiremini liikuv mass sarnase jõu, et kartma paneb masina osade vastupanevuse eest.

Osi tugevamaks tehes suureneks aga nende selletagi suur kogu ja käik ei oleks siis enam sugugi ühtlane, vaid värisev, mis masina kestvusele oma mõju avaldab. Nii siis tuli rahulduda aeglaselt töötavate mootoritega. Schiffersteini leidus avab võimaluse kasutada seni kahjulikkude, kiirelt liikuvate osade võnkumist, ja ehitada aurumasinad ning mootore, mis täitsa rahulise, ühtlase käiguga, hoolimatamata rohkearvulistest pööretest. Muidugi on sarnased masinad vanadest palju jõulisemad ja ökonoomilisemad, kuigi neil suurus üks ja sama.

Ka elektrotehnikasse tõi Schiffersteini leidus mõned kasulikud täiendused. Nii näiteks selgus, et kahe vahelduva vooluga elektromagnetide vahel võib luua mekaaniliselt võnkuv süsteem. Kui elektro-magneetide vahele võll asetada, nagu harilikus elektromootoris, siis ei hakka ta siin pöörlema, vaid ainult pahemale ja paremale poole käänama. Võlli vedruga ühendades saadakse võnkumise süsteem 3000 võnguga minutis. Seesugune

3) **Elektromootor**, mis erineb teistest tavalistest selle poolest, et ta telg ei pöörle, vaid võngub, tehes 3000 võngu minutis. Seda mootori tarvitatakse kui ventilatori, tolmuimejate liikumapanijat jne.

Schiffersteini heinaniidumasin.

Pildil on selgesti näha vedru, mis paneb võnkuma kogu mehanismi. Kuna harilikud niidumasinad nõuavad 105 kuni 155 kg., isegi 250 kg. jõukulu, tarvitab Schiffersteini oma seda ainult 50 kuni 60 kg.

elektromootor on kujutatud ühel juuresoleval pildil.

Mekaaniliselt võnkuvad tasapinnad töötavad tulevikus aurulaevu ja aeroplaane liikumapanevate pöörlevate vintide aset hakata täitma, ja see avab vee- ja õhulavadele kindlasti uued võimalused.

Kui seni linnulendu vaevalt seletada suudeti, ja selle saladuse avamiseks rida teravmeelseid teooriaid loodi, siis tuleb nüüd veel juure üks vast kõige usaldatavam hüpotees, mis meile seletab mitte ainult linnulennu, vaid ka sama printsiibi järele ehitada laste lendava aparadi. Kui

siin tulevikust unistama hakata, võib selles kergesti liig kaugele minna. Peame ainult meeles, milline jõu ökonoomia Schiffersteini mootoritega juba praegu saavutatakse. Ajajooksul täienevad nad veel ja ei olegi midagi uskumatut arvamises, et kümne ehk teise aasta pärast inimesed lendama hakkavad riistakestel, mis jalgrattast suuremad ega raskemad ei olegi. Seesuguste masinate tiivad paneb mekaaniliselt võnkuv süsteem nii kiirelt liikuma, et nende kogu hoopis väike võib olla selleks, et küllalt jõuline olla inimese ülestõstmiseks. Väike kogu võimaldab laskuda igas kohas, lendu tõusta hoogu võtmata, samuti ka õhus liikumatult püsida. Kuigi see võimatu pole, on ta siiski unistus. Selle teostamiseks peab veel palju töötama; aga juba sellel, mis meile inseneer Schiffersteini leidus andis, on määratu tähtsus, ja see avab tehnika alal töötavatele inimestele uued väljavaated.

Toome siin mõnede masinate ja riistade kujutused, mis inseneer Schifferstein oma printsiibi järele ehitanud.

Loomatiisikuse hädaoht inimesele.

Briti tiisikuskongressil, mis peeti 21 aasta eest, väitis professor Koch, et on võimatu inimese tiisikushaigeks jäämine looma piimast saadud batsilluste tagajärjel. Sama vaadet väljendasid ka pärastpoole mitmed õpetlased mitmesugustest rahvustest. Kuid oli teadusmehi näiteks professor Bang, Fadyean j. t., kes sellele ägedasti vastu vaidlesid. Nende eesvõttel pandi toime rida uusi uurimusi,

kusjuures 1200 haigusjuhtumisel tähelepanu juhiti nimelt eritlemisele, kas batsillused looma või inimese omad, kuna nende kahe liigi vahel selgesti võib vahet teha, sest et nad teineteisest märksa erinevad. Uurimuste lõppotsustest anti aru Londoni konverentsil, kus selgus, et kopsutiisikuse külgehakkamise juhtumis-

tel on haiguse tekitajaks ikka inimestelt saadud batsillused. Selle vastu aga on n. n. kirurgilise tiisikuse juures haigus suurelt osalt saanud alguse loomabatsillustest. Kaela ja kehaorganide-tiisikus leiti laste juures alla 5 aasta 14 juhtumisel 16 hulgast (87,5% sünnitanud olevat loomabatsillused, teiste juures 62 juhtumisel 116 hulgast (46,5%) samuti. Luu- ja liigete-tiisikuse tekitasid loomabatsillused Inglismaal 18,3% juhtumisel, Shotimaal 28,6%. Nahatiisikust saadi: loomadest 50,8%

juhtum. ja näärmetiisikust 38,4%. Laste tiisikussurevust vaadeldes leidis tiisikuskomisjon, et 41,3% 46 haigusjuhtumisest (kusjuures olid valitud nimelt need, mille tekitas külgehakkamine seedimiskaanali läbi) oli loomabatsilluste tagajärg.

Nii on need laialatuslikud ja põhjalikud katsed näidanud, et loomadelt saadavate haigusidude hädaoht tiisikusjuhtumistel pole tähtsusetu, kuna ta eriti ähvardav on lastele.

NALI.

Troostitu.

„Kas suutis hingekarjane teid trööstida raske kaotuse puhul, mida abikaasa surm teile tõi, sõber?“

— O ei! Too ütles, ma saavat teda jälle kord nägema!

Koolis.

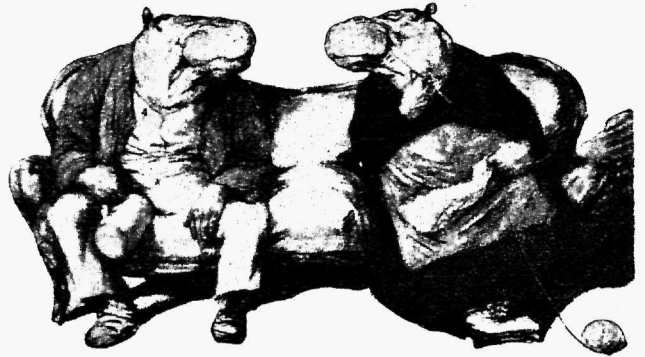
Õpetaja: „Kui sa jagad oma õega kaheksa õuna, kui palju saab siis kumbki?“

Küsitav: „See oleneb sellest, kes jagab, kas mina või õde.“

*

Märkus. Vanale filosoofia professorile ei meeldinud, et üliõpilased ikka frakis tema juure tulid. Kord tähendas ta ühele neist:

— Ärge tulge frakis, tulge oma riietes minu juure.

Naine: „On see õige, mis öeldakse, et mees ja naine kauase kooselamise tagajärjel teine teise sarnas-tekts muutuda?“

Mees: „Lollus!“

Surnud. Keegi kirjutas kord oma sõbrale:

— Armas sõber! Oled sa veel elus või oled juba surnud? Kui sa veel elus oled, siis saada mulle see sada marka tagasi, mille sulle laenasin.

Nädala pärast sai ta vastuse.

— Armas sõber! Olen juba surnud.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Seletuskiri Ülemaalse Eesti Noorsoo-Ühenduse eesmärkidest ja tegevusest. Tallinnas, 1923. „Edu“ trükk.

Tiisikus. Tema tekkimine, äratundmine ja arstimine. Dr. med. A. Liin. Tiisikuse vastu võitlemise seltsi väljaanne. Tallinnas, 1923.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus

Luuletai: „Siin minu poese kogu. Kõidet minu maitse järel.“

Jumaldai: „Teist saaks suur — raamatukõitja!“

Mägestikumatkaja: „Milline järsk kaljusein ja äkiline käänak! Siit võib ju inimene kergesti alla kukkuda. Miks pole siia pandud hoiatuslauda?“

Teejuht: „Panime ka hoiatuslauda, kuid et viimasel ajal keegi enam alla ei kukkunud, siis võtsime ta ära.“

UUK

Narva mnt. nr. 4.

Odavam kellade
paranduskoht

Tallinnas. Kõige paremate töölistega ja täielikumate tööriistadega. — Töö kiire ja korralik, täieliku vastutuse all.

TALLINNA KREDIIT-PANK A.-S.

Suur Karja tän. 23, omas majas.

Äriseis 30. septembril 1923. a.

Aktiiva.

Passiiva.

Kassa ja jooskvad arved teistes pankades	Mk. 9.579.326,82	Kapitaalid	Mk. 44.254.199,43
Väärtpaberid	2.536.132,36	Hoiusummad	165.373.880,47
Laenuid	262.680.274,53	Korrespondendid:	
Korrespondendid:		„Loro“ Mk. 14.454.053,17	
„Loro“ Mk. 24.129.224,48		„Nostro“ „ 17.958.116,43	32.412.169,70
„Nostro“ „ 15.112.865,68	39.242.090,16	Osakondade arve.	1.313.423,98
Osakondade arve	385.881,23	Võlaarved teist. pankades „	64.152.156,12
Liikumata varandus	10.267.265,61	Saadud 0 0/0 ja komisjon „	21.905.113,33
Makstud 0/0 ja komisjon „	3.757.699,73	Muud passiivad	12.984.763,15
Kulud.	8.395.551,75		
Muud aktiivad	5.551.166,99		
	<u>Mk. 342.395.656,18</u>		<u>Mk. 342.395.656,18</u>

15. oktoobrist saadik maksab pank tähtajaliste hoiusummade eest:

3-kuulised — 7%⁰, 6-kuulised 8%⁰ ja 12-kuulised — 9%⁰.

Uuesti avatud pangaosakond Nõmmel asub Suure Pärnu maantee m. 32, Lepiku majas.

JUHATUS.

Ajakiri „AGU“

„AGU“

on ainuke korralikult ilmuv rahvalik kirjanduse, teaduse ja kunsti ajakiri Eestis.

„AGU“

on lühikese aja jooksul loetavamaks Eesti ajakirjaks saanud.

„AOLE“

on seni kaastööd teinud ja edaspidi teha lubanud suurem hulk meie tähtsamatest kirjanikkudest.

Igas numbris toob „AGU“ kirjandusliku väärtusega huvitavaid novelle, jutustusi ja luuletusi, algupäraseid ja tõlkeid.

Arvustused uute algupäraste teoste üle.

Teaduse aladelt on „AOLE“ mitmed eriteadlased ja Tartu ülikooli õpejõud kaastööd lubanud. Teaduslikud kirjatükid on „AOS“ harilikult seletavate piltidega varustatud.

Tähtsamatest sündmustest kodu ja väljamaal toob „AGU“ päevapiltlikke ülesvõtteid.

Igas numbris elu väärnähtusi tabavaid naljapildiv.

Veel tänavu aastal hakkame igale „AO“ numbrile oma- ja väljamaa kunstnike parematest piltidest värvilisi reproduktsioone (äratrükipilte) hinnata kaasa andma, mis läbi igal „AO“ lugejal võimalik on värviliste kunsti-väärtuselistest piltidest oma eluruume ilustada.

Ajakiri „AGU“ ilmub igal laupäeval. Tema kestev ja korralik ilmumine on kindlustatud väljaandja osaühisuse (Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse „Päevaleht“) poolt.

Tellimisi ja kuulutusi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk tän. 2. Peale selle võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõigi Vabariigi postkontorite kaudu.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus
(„Päevaleht“).